

Jeesuksen syntymä

– lukemista joulun ratoksi –
(päivitetty 12/2015)

Miika Koistinen

Sisällysluettelo

Kirjoitelman esittely.....	3
1 Johdanto	3
Tutkijoiden lähtöoletukset.....	5
Jeesus-tutkimuksen nykyinen tila	7
Lähteet – Mistä tiedämme Jeesuksen syntymästä?	8
Kertomusten ongelmat	9
2 Matteuksen ja Luukkaan kertomuksien tarkastelu	9
Jeesuksen syntymävuosi	9
Alustavia huomioita Matteuksen ja Luukkaan eroista	10
2.1 Luukkaan kuvauksen historiallisuus	11
Sakarias ja Elisabet	11
Paimenet.....	12
Ympärileikkaus ja temppelissä käynti	13
Verollepano.....	13
Maantiede.....	17
Seimi ja majapaikka	18
Yhteenveto	19
2.2 Matteuksen kuvauksen historiallisuus	20
Idän tietäjät.....	20
Tähti	21
Lastenmurha.....	22
Pako Egyptiin.....	23
Paluu Egyptistä	23
Toimiiko Matteuksen kertomus ilman ”yliluonnollista”	24
Keksikö Matteus kertomuksen VT:n profetioista?	25
2.3 Kronologia	26
Raskaus	26
Syntymäaika.....	27
Syntymän jälkeiset tapahtumat: tietäjät, temppelissä käynti ja pako Egyptiin.	28
2.4 Asuinpaikka: Nasaret vai Betlehem?	29
2.5 Evankeliumikertomusten erot ja tradition alkuperä	30
2.5 Neitseestä syntyminen.....	31
3 Yhteenveto	34
Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	36
Lähteet ja apuneuvot	36
Kirjallisuus	37

Kirjoitelman esittely

Tässä kirjoitelmassa tarkastelen Jeesuksen syntymäkertomusta. Aloitan johdannolla, jossa esittelen aihetta. Seuraavaksi pohdin hieman tutkijoiden oletuksia todellisuudesta eli (sanahirviötä käyttäen) metafyyysisiä taustapremissejä, minkä jälkeen kerron tärkeimmät huomiot nykyisestä Jeesus-tutkimuksesta. Sitten siirryn itse asiaan, eli Matteuksen ja Luukkaan pariin, koska ne ovat sinänsä ainoat lähteemme Jeesuksen syntymästä ja varsinkin neitseestä syntymisestä. Ensin silmäilen heidän yhtenäisyyttä ja sitä, mitä siitä voidaan päätellä. Nostan myös esiin muutaman huomion, jotka täytyy pitää mielessä, kun vertailemme kertomusten eroja. Itse evankeliumikertomusten tarkastelu tapahtuu yksitellen. Käyn läpi kummankin kertomukset ja tutkin, ovatko ne historiallisesti luotettavia; vastaavatko ne sitä historiankuvaa, joka meille maalautuu muista antiikin lähteistä. En aio tutkia tässä tekstissä yliluonnollisen aineksen historiallisuutta – oliko enkeleitä paikalla jne. – vaan pyrin vastaamaan väitteeseen, jonka mukaan Jeesuksen syntymäkertomus olisi fiktiota, koska se sisältää yliluonnollisia asioita.

Olen pyrkinyt kirjoittamaan yleistajuisesti. Teksti on hävyttömän pitkä, ja tuskinpa kukaan sitä jaksaa lukea, mutta toivotan sinulle voimia, joka jaksat yrittää! Ainahan voi hypätä yhteenvetoon¹ ja jos jokin päätelmä jää kaivelemaan, niin siirtyä varsinaisen tekstin äärelle. Lupsakoita ja jouluisia lukukokemuksia!

1 Johdanto

Jeesus on nimi, joka herättää ihmisissä suuria tunteita puoleen tai toiseen. Liekö on toista nimeä, joka jakaa mielipiteitä niinkin radikaalisti. Toiset kuulevat sen korvissaan virvoittavana musiikkina, toisissa taas herää inhoreaktio, joka saa heidät kaikkoamaan paikalta saman tien (suosittelen kokeilemaan esim. bussissa, jos olet paikkaa vailla!). Pelkästään nämä huomiot nykypäivänä kertovat merkittävästi jotain Jeesuksen ihmeellisyydestä, aivan kuin hän ei olisi vain nimi muiden joukossa. Sanoisinkin, että hän on jotain suurempaa, jotain ihmeellistä.

Mutta oliko hän ihme ihmisten joukossa, vai ovatko evankeliumeiden kirjoittajat vain muokanneet Jeesuksesta – tuosta vuosituhansien takaisesta Galilean sanasepostista ja sutkauksien mestarista – jotain suurempaa kuin hän oikeasti oli?

---

¹ Olen yrittänyt summata yhteenvetoon kaiken napakasti, mutta tarpeeksi laajasti. Tämä takia hän, joka lukee koko tekstin, voi kokea lievää tai ei niinkään lievää toistoa asioiden suhteen.

Nyt kun joulukolkuttaa kivasti ovella, on vain hyvää ja arvoisaa tarkastella Jeesuksen syntymää; se jos mikä jakaa mielipiteitä.

Kristitylle evankeliumeiden kertoma neitseestä syntyminen ei ole ongelma-kohta. Kuitenkin monesti ajatellaan, että ihmeet eivät ole mahdollisia. Tähän on yksinkertainen vastaus: Jos Jumala on olemassa, ihmeet ovat mahdollisia – *case closed!* Joulun ihme, neitseestä syntyminen (tai inkarnaatio: Jumalan ihmiseksi tuleminen), ei ole edes Raamatun suurin ihme. Raamatun suurin ihme tapahtuu Raamatun ensimmäisessä luvussa: luominen. Jos Jumala on saanut tämän kaiken aikaan pelkällä Sanallaan, niin luulisi, ettei yksi neitseestä syntyminen tai ylösnousemus olisi mitään.

Mutta mitä tulisi ajatella siitä äänestä, joka julistaa Jumalan ja ihmeiden kuolemaa? Tämä ihmeettömyyttä huutava ääni syntyi valistuksen aikana,² jolloin ihminen keksi, että hän on itsensä herra. Tultiin vihdoinkin järkiin, ja huomattiin, ettei Jumalalle ole sijaa tässä maailmassa.³ Tämä vaikutti myös Jeesus-tutkimukseen ja evankeliumeita alettiin tarkastella ”historialliskriittisesti”. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kaikki vähänkin yliluonnollinen tai Jeesusta korottava (eli kristologinen) materiaali piti poistaa. Näin löytäisimme ”oikean” Jeesuksen. Tämän seurauksena neitseestä syntyminen tuskin pääsi edes lavalle, kun se jo karsittiin pois, raahattiin takaovelle, piestiin, pilkattiin ja heitettiin kujan roskikseen. Onneksi seuraan liittyi vähän ajan päästä sankka joukko muita ihmeitä, ettei yksinäisyys päässyt vaivaamaan.

Näiden akateemisten tutkijoiden tuloksilla on ollut iso rooli muun yhteiskunnan käsityksiin Jeesuksesta. Matti Kankaanniemi kirjoittaa blogissaan osuvasti: ”Kirkkotie oli [ennen] vielä iloinen, mutta kerrotaan, että vuonna 1987 monet kirkosta palasivat kotiin itkussa suin. Saarnatuoleista julistettiin Teologisessa Aikakausikirjassa ilmestyneen, tuolloin eksegetiikan apulaisprofessori Lars Aejmelaeuksen kirjoittaman artikkelin *Joulun satu ja sanoma Uuden testamentin tekstien kriittisen tutkimuksen valossa* pohjalta, että Jeesuksen syntymäkertomukset Uudessa testamentissa on parhaimmillaan kuin kaunis satu.”⁴ On hyvin ymmärrettävää, jos tällainen puhe saa aikaan huolestuneita katseita, varsinkin kirkon penkissä.

---

² Toki ateismia on varmasti ollut olemassa muodossa tai toisessa läpi historian, mutta laajemmassa mittakaavassa se on todella nuori maailmankatsomus. Hyvänä vertailukohtana toimii antiikin aika, jossa juutalaisia ja kristittyjä pidettiin ateisteina: he uskoivat *vain* yhteen Jumalaan!

³ Suokaa anteeksi lievä provosointini. Teen sen kaikessa rakkaudessa.

⁴ <http://eksegeesi.blogspot.fi/search/label/neitseest%C3%A4syntyminen>. Toki Jeesuksen syntymäkertomuksen historiallisuutta on kritisoitu koko Jeesus-tutkimuksen historian ajan.

Tämän tekstin tarkoitus on käsitellä Jeesuksen syntymää koskevia kysymyksiä: Mitä Uusi testamentti kertoo Jeesuksen syntymästä? Kuinka kuvaukset eroavat? Onko niissä yhteistä ydintä? Ovatko ne historiallisesti luotettavia vai pelkästään evankelistojen keksintöä? Joskus on jopa liiankin helppoa tuomita evankeliumien kertomukset epähistoriallisiksi, koska ne sisältävät ihmeitä, yli-luonnollista. Toki pieni parannusihme siellä täällä on ihan ok (voihan sen selittää aina lumevaikutuksella), mutta varsinkin neitseestä syntyminen on jotain sellaista, jota ei sekulaarilla vatsalla kovin helposti sulateta, eikä pidäkään! Ilman hyviä perusteluja ei pidä laittaa edes lähelle suutaan saati niellä.

Tutkijoiden lähtöoletukset

Ensimmäisenä on tärkeintä kohdistaa huomio tutkijoiden omiin tavoitteisiin ja oletuksiin. Se on selvää, että ”neutraalia” tutkimusta ei ole olemassa. Jokainen ihminen on oman maailmankatsomuksensa – sen, miten ymmärtää todellisuuden – värittäjä. Eli kun joku Jeesus-tutkija pitää ihmekertomuksia vain keksittyinä taruina, hän on täysin oman maailmankatsomuksensa vanki. Tämä toteamus on toki totta myös omalla kohdallani(!). Koska uskon Jumalaan, uskon myös ihmeisiin. Mutta koska Jumalan olemassaolon todistus ei ole tämän tekstin tarkoitus, niin hylätäkäämme radikaalisti se oletus. Tutkimuksemme lähtökohtana on siis oleva metodologinen naturalismi⁵ tai suomeksi sanottuna ateismi. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmeitä ei voi tapahtua.⁶ Kaikki mitä on, on tämän maailmankaikkeuden sisällä ja luonnonlakien alaisena. Selityksissä ei tukeuduta yliluonnolliseen. En siis yritä esittää vedenpitävää todistusta siitä, kuinka Maria tuli raskaaksi Pyhästä hengestä tai siitä kuinka hyvin Luukkaan kuvaama enkelikuoro osasi laulaa stemmoissa, vaan huomiomme keskittyy evankeliumeiden tallentaman tradition eli perimätiedon historiallisuuteen metodologisen naturalismin valossa: Ovatko kertomukset kauttaaltaan keksittyjä, vai ovatko ne historiallisia tapahtumia, joita on myöhemmin väritetty ihmeillä?

---

⁵ Tai *tieteellinen ateismi* tai *metodinen ateismi*.

⁶ Minun on kuitenkin kommentoitava, että tällainen lähestymistapa voi olla erittäin turmiollinen ja harhaanjohtava, koska jos ihmeet ovatkin mahdollisia, niin käy tulosten, joita saamme metodologisen naturalismin avulla? Ajatelkaa esimerkiksi kaiken kattavaa tutkimusta autoista ja niiden toiminnasta, mutta ilman tietoa tai uskoa siihen, että polttoainetta olisi olemassa. Toki pystyisimme tutkimaan autoa todella tarkasti, mutta jotkut johtopäätöksemme olisivat silti tuomittuja olemaan virheellisiä. Polttoaine on kuitenkin todella olennainen osa auton ”todellisuutta”. Ilman sitä joutuisimme keksimään kaikenlaisia selityksiä sille, miksi auto lähtee käyntiin ja liikkuu eteenpäin. Totta kai nämä selitykset kuulostaisivat mahdollisista, jos emme uskoisi polttoaineeseen, mutta ymmärtänette mitä tarkoitan.

Tärkein pointtini tässä kuitenkin on se, että epäusko ihmeisiin ei johdu siitä, että tutkija X olisi päätenyt siihen johtopäätökseen tehdessään kiven kovaa neutraalia historiallista tutkimusta, ei todellakaan. Tutkija X:n epäusko ihmeisiin johuu hänen maailmankatsomuksestaan, hänen ennakoasenteistaan, ja silloin ihmeiden todistamiseen ei välttämättä riitä pelkkä historiantutkimus, koska hän tarkastelee todistusaineistoa eri linssien (maailmankatsomuksensa) läpi. Tällaiset kysymykset kuuluvat pääosin filosofian pariin.⁷

Lukija siis huomatkoon, ettei tiede ole se, joka sanelee ehdot ihmeille. Toisin kuin tutkijat, tiede on neutraali, koska se on pelkkä metodi. Se on tapa, jolla saadaan tietoa.⁸ Tieteen avulla voimme havainnoida maailmaa, mitata sitä ja hahmottaa tiettyjä säännönmukaisuuksia. Tiede ei lähtökohtaisesti todista Jumalaa vastaan tai puolesta. Tiede selittää vain asian mekanismin, sen miten se toimii, ei sen luojaa tai merkitystä, syytä.⁹ Tiede ei siis myöskään tarjoa meille kaikkea tietoa, mitä on olemassa. Itse toteamus ”voimme saada tietoa vain tieteen avulla” on filosofinen totuusväittäjä, eikä millään tavoin todistettavissa tieteen keinojen avulla.¹⁰ *Summa summarum*: se, että neitseestä syntyminen käsitetään ihmeeksi, ei automaattisesti poista sen historiallisuutta.¹¹ Mutta kuten sanoin, keskityn tarkastelemaan Jeesuksen syntymää metodologisen naturalismin säännöin ja koska sitoudun näihin sääntöihin kirjoitelmassani, tulkitsem ylluonnollisen aineksen valheeksi.

---

⁷ Vaikkakin historialliset ja tieteelliset tutkimukset toimivat kovina argumentteina Jumalan olemassaolon puolesta. Näitä ovat esim. Jeesuksen ylösnousemuksen tutkimus ja universumin hienosäätö. Lukemiseksi aiheesta suosittelen esim. Gary Habermasin *Case for Resurrection*; William Lane Craigin & J.P. Morelandin *Blackwell's Companion to Natural Theology*; William Lane Craigin *Valveilla (On Guard)*.

⁸ Suosittelen tieteen ja uskon suhteesta John Lennoxin kirjoja *Tähtiämessä Jumala (Aiming for God)* ja *God's undertaker*; Aku Visalan *Mitä tiede ei voi kertoa sinulle*. Myös Tapio Puolimatkan järkäleet *Usko, tiede ja myytit*; *Usko, tiede ja Raamattu*; *Usko, tiede ja evoluutio*; sekä *Tiedekeskustelun avoimuuskoe*. Varsinkin viimeisessä kirjassaan Puolimatka käsittelee metodologisen naturalismin ongelmia ja umpikujia ja asenteita, joita se on synnyttänyt ja vaatii vaihtoehdoksi dialogista pluralismia, eli avoimuutta tieteen keskusteluun. Tiede on itsessään neutraali, mutta se on tänä päivänä yleensä sidottu metodologiseen naturalismiin.

⁹ Ajattele esimerkkinä mekaanikkoa. Hän purkaa autonmoottorin pienimpiin mahdollisiin osiin. Hän osaa selittää, mitä jokainen osa tekee ja mihin ne liittyvät. Hän pystyy kuvailemaan täysin tarkasti jokaista moottorin toimintavaihetta. Mutta löytääkö hän sieltä moottorin keksijää? Ei! Tai, jos taidekriitikko tutkii taulua, hän näkee jokaisen pensselin vedon ja tietää, mitä maalaa siinä on käytetty. Löytääkö hän sieltä itse maalaria? Ei.

¹⁰ Skientismi (oppi siitä, että vain tieteellä voidaan saada tietoa) on siis loogisesti ristiriitainen. Se ei pysty perustelemaan omaa väittämäänsä sillä metodilla, jolla sen mukaan perustellaan asioita.

¹¹ Ihmeitä koskien kannattaa lukea C.S. Lewisin kirja *Miracles*, sekä Craig S. Keenerin massiivinen tutkimus *Miracles: The Credibility of the New Testament Accounts*.

Jeesus-tutkimuksen nykyinen tila

Jeesus-tutkimuksessa vaikutti pitkään tutkimustapa, jota kutsutaan muotokritiikiksi. Muotokritiikin taustalla vaikuttivat seuraavat oletukset. Ensinnäkin (1) historiallinen Jeesus ja uskon Jeesus pitää erottaa toisistaan. Tämän mukaan kaikki yli-luonnollinen pitää karsia pois ja aina kun Jeesus puhuu itsestään Messiaana, se pitää nähdä alkukristittyjen myöhempänä keksintönä. Toiseksi (2) opetuslapset laittoivat Jeesuksesta kertovan tradition liikkeelle, mutta häipyivät näyttämöltä saman tien. Traditio levisi seurakunnissa nimettömästi, ja se oli vapaasti muokattavissa ja keksittävässä. Tämä käsitys syntyi siitä kun Jeesus-traditio rinnastettiin kansantaruihin (folkloristiikkaan). Kolmanneksi (3) liittyen edelliseen traditio muokkautui sen mukaan, mikä oli seurakunnan tarve. Esimerkiksi, jos heillä oli kiista tietystä asiasta, keksittiin tarina, jossa Jeesus ratkaisee tämän kiistan. Neljänneksi (4) evankeliumeiden taustalla olleen suullisen perimätiedon, oraalisen tradition, ajateltiin muodostuneen kerroksista. Suullinen perimätieto nähtiin kuin tekstinä, jonka päälle myöhemmät kirjoittajat lisäsivät ja laajensivat. Näin ollen, koska Markusta pidettiin vanhimpana, ajateltiin, että Matteus ja Luukas olivat vain pidentäneet vanhempaa tarinaa syntymäkertomuksella.

Viimeisen parin- kolmenkymmen vuoden aikana on tapahtunut muutos. Jeesus-tutkimukseen on tullut uusi suuntaus (”kolmas aalto”). Tämä suuntaus on haastanut muotokritiikin ja todellakin vavisuttanut sen asemaa.¹² Nykyään ymmärretään paremmin suullisia kulttuureja. Lisäksi antiikin Rooman ja Kreikan kulttuurien tutkiminen on avannut valaisevia näkökulmia evankeliumeiden tutkimiseen.¹³ Lyhyesti summattuna tulokset ovat seuraavat:¹⁴ (1) Jeesus traditio ei

---

¹² Muotokritiikin positiivinen anti oli se, että ymmärrettiin, että evankeliumeiden takana on suullinen perimätieto. Toinen hyvä huomio oli se, että evankeliumeiden kertomukset ovat sinänsä ”irralaisia”. Ne ovat lyhyitä pätkiä, jotka voidaan periaatteessa kertoa itsenäisesti, ja jotka voidaan jakaa eri muotoihin (lajeihin) kuten ihmekertomukset, vertaukset, opettavaiset sanat jne.

¹³ Suosittelemme lämpimästi Richard Bauckhamin *Jesus and the Eyewitnesses*.

¹⁴ *Kolmannessa aallossa* on toki eri johtopäätöksiä Jeesuksesta ja kuka tahansa eksegetiikkaa tunteva teologi voi haastaa nämä ”tulokset”, jotka esittelen, varsinkin, jos on muotokritiikko. Olen kuitenkin itse vakuuttunut näistä johtopäätöksistä. Niiden todisteluun vaaditaan aivan oma essee, jopa kirja. Jos jotakin kiinnostaa sukeltaa eksegetiikan ihmeelliseen maailmaan, niin tässä muutamaho kirja ja artikkeli, joihin perustan näkemykseni: Richard Bauckham *Jesus and the Eyewitnesses*; N.T. Wright *New Testament and the People of God*; N.T. Wright *Jesus and the Victory of God*; Craig S. Keener *Assumptions in Historical-Jesus Research. Using Ancient Biographies and Disciple Traditioning as a Control* (JSHJ 2011); Robert J. Miller *When it's Futile to Argue about the Historical Jesus* (JSHJ 2011); Craig S. Keener *A Brief Reply* (JSHJ 2011); James D.G. Dunn *Remembering Jesus* (Handbook for the Study of the Historical Jesus 2011); Rainer Riesner *From the Messianic Teacher to the Gospel of Jesus Christ* (Handbook for the Study of the Historical Jesus 2011); Samuel S. Byrskog *Story as History – History as Story*; Richard A. Burridge *What are the Gospels?*; Seuraavat koskevat erityisesti Richard Bauckhamin teesejä ja hänen kritiikkiään: Eric Eve *Behind the Gospels*; Samuel S. Byrskog *The Eyewitnesses as interpreters of the Past* (JSHJ 2008); David Catchpole *On Proving too Much* (JSHJ 2008); Howard I. Marshall *New Con-*

liikkunut anonyymisti, vaan silminnäkijöillä oli todella merkittävä rooli koko elämänsä ajan. Traditio liitettiin todistajien nimiin. (2) Opetuslapsilla ja auktoriteettiasemassa olevilla henkilöillä oli todella tärkeä rooli tradition levityksessä ja kontrolloimisessa.¹⁵ (3) Evankeliumit kirjoitettiin, kun silminnäkijöitä oli vielä elossa. (4) Psykologian ja muistitutkimuksen näkökulmasta Jeesus-traditio on helposti muistettavaa ja näin ollen sen luotettavuus kasvaa.¹⁶ Meillä on siis evankeliumeissa silminnäkijöiden todistus Jeesuksesta.¹⁷

Lähteet – Mistä tiedämme Jeesuksen syntymästä?

Uuden testamentin ulkopuolisissa lähteissä ei ole mitään mainintaa Jeesuksen syntymästä, ja tämä ei ole ollenkaan yllättävää. Miksi roomalaiset tai kreikkalaiset historioitsijat olisivat halunneet kertoa asiasta jossain pienessä tuppukylässä, jolla ei omana aikanaan ollut merkittävää tai pikemminkin minkäänlaista poliittista vaikutusta mihinkään suuntaan? Historioitsijat olivat kiinnostuneita oman kulttuurinsa politiikasta ja merkkihenkilöistä. Ei ole siis oikeutettua vaatia, että Jeesuksen syntymä olisi pitänyt tallentaa Rooman kirjastoihin.

Matteus ja Luukas ovat tärkeimmät ja oikeastaan ainoat lähteemme Jeesuksen syntymästä. Ilman heitä tietäisimme Jeesuksen syntymään liittyvistä asioista lähinnä vain seuraavaa: Hän oli Joosefin (Joh. 1:45) ja Marian poika (Mark. 6:3) sekä Daavidin sukua (Room. 1:3).¹⁸ Matteus ja Luukas antavat kuitenkin pidemmän ja tarkemman kuvauksen ja siksi keskitymme heihin.

---

sensus on Oral Tradition (JSHJ 2008); Stephen Patterson *Can You Trust a Gospel?* (JSHJ 2008); Theodore Weeden *Polemics as a Case for Dissent* (JSHJ 2008); Richard Bauckham *In Response to my Respondents* (JSHJ 2008).

¹⁵ En missään nimessä tarkoita tradition kontrolloimisella sitä, että evankeliumien tallentamat Jeesuksen sanat olisivat sanatarkasti juuri sitä, mitä Jeesus puhui. Pysyvyys ja jousto vaihtelivat riippuen siitä, minkälaiset opetukset olivat kyseessä. Lyhyet viisauks-sutkaukset ovat toki tallentuneet sanatarkemmin, mutta esimerkiksi vertauksien muistamisessa on ollut enemmän joustoa. Ydin on pysynyt, mutta liha luiden päällä on voinut muuttua tai vaihdella. On myös hyvä muistaa, että Jeesus opetti 1–3 vuoden ajan. Hän puhui samat opetuksensa tuhansia kertoja tuhansissa eri tilanteissa. Mistään Jeesuksen sanoista ei tule siis olettaa, että hän olisi puhunut ne vain kerran ja siinä olisi ollut kyseisen opetuksen originaali versio. Jo itse Jeesus kertoi samat vertaukset hieman eri tavalla eri paikoissa. Tällainen monimuotoisuus kuvastaa sitä, mitä meillä on tallentunut evankeliumeihin. Täytyy kuitenkin tarkentaa eksegeettejä varten, että en tällä kommentilla kiellä evankeliumeiden kirjallista riippuvuutta toisistaan (eri kysymys onkin, *kuinka* riippuvaisia ne ovat ja kuka kenestäkin).

¹⁶ Muotokritiikin mukaan kertomusten muodot syntyivät pitkän ja kontrolloimattoman prosessin aikana. Nykytutkimuksen mukaan asia meni päinvastoin. Jo ensimmäistä kertaa kerrottaessa ihminen laittaa muistonsa kerronnalliseen muotoon, valmiisiin skeemoihin, jotka hallitsevat kulttuurissa. Ks. tarkemmin esim. Eric Eve *Behind the Gospels* (2013).

¹⁷ En tarkoita, että evankelistat, itse kirjurit, olisivat olleet silminnäkijöitä kaikki, vaan että traditio, jonka he ovat tallentaneet, on silminnäkijätodistusta.

¹⁸ On olemassa apokryfisiä evankeliumeita, jotka kertovat Jeesuksen lapsuudesta, mutta nämä eivät ole historiallisesti läheskään yhtä luotettavia kuin kanoniset eli Uuden testamentin sisältämät evankeliumit.

Kertomusten ongelmat

Syyt, miksi Matteuksen ja Luukkaan syntymäkertomuksia pidetään fiktiivisinä, ovat lyhyesti summattuna seuraavat: (1) Kertomuksissa on ihmeitä. (2) Kertomuksissa on eri kronologia. (3) Kuvaukset eriävät toisistaan. (4) Tapahtumat eivät vastaa tunnettua historiaa. (5) Kertomukset ovat keksitty Vanhan testamentin kertomusten ja profetioiden pohjalta. Tarkastelen ensin Matteuksen ja Luukkaan yhtäläisyyksiä, ja mitä ne kertovat meille. Sen jälkeen tutkin erikseen Matteuksen ja Luukkaan kertomuksia kohta kohdalta läpi.

2 Matteuksen ja Luukkaan kertomuksien tarkastelu

Matteus ja Luukas jakavat saman ytimen, mutta eroavat näkökulmissaan ja traditiovalinnoissaan paljonkin. Yhteistä heillä on (1) Joosef ja Maria kihlattuna, (2) Daavidin suku, (3) raskaus ennen yhteen menoa Pyhän hengen vaikutuksesta, (4) Betlehem synnyinpaikkana Herodes Suuren aikaan sekä (5) Jeesus-lapsen varttuminen Nasaretissa. Kyseessä on todella suuri yhtenäisyys. Ydin on se, että Maria oli raskaana ennen yhteen muutttoa, ja että Jeesus syntyi Betlehemissä ja Daavidin sukuun ja asui lapsuutensa Nasaretissa. Näin suuri yhtenäisyys todistaa siitä, että Matteus ja Luukas ovat käyttäneet perimätietoa, joka edeltää heidän kirjoittamisajankohtaansa. Matteuksen ja Luukkaan evankeliumit ovat yleensä ajoitettu vuosien 60–90 väliin.¹⁹ Perimätieto Jeesuksen syntymästä ajoittuu siis syntymän ja evankeliumeiden kirjoituksen väliin. Matteus ja Luukas eivät ole keksineet kertomuksen ydintä itse.

Jeesuksen syntymävuosi

Matteus ja Luukas kertovat, että Jeesus syntyi Herodes Suuren aikaan (Matt. 2:1; Luuk. 1:5). Herodes suuri kuoli maaliskuussa 4 eKr. (*Ant.* 17.8.1). Matteus kertoo, että Herodes käski surmata kaikki kaksivuotiaat ja nuoremmat, joten on mahdollista, että Jeesus oli jo kaksivuotias sinä aikana (Matt.2:16).²⁰ Jeesuksen syntymä venyisi siis vuosille 6–4 eKr. Kun otamme huomioon mahdolliset tähtitaivaan ilmiöt, joista Matteus mainitsee (Matt. 2:2, 9–10) ja joista tiedämme myös muiden

---

¹⁹ Ajoituksen suhteen ei ole kuitenkaan varmoja vuosilukuja. Yleensä evankeliumeiden ajoittaminen vuoden 70 jälkeen on perusteltu sillä, että Jeesus ennusti Jerusalemin temppelin tuhon, joka tapahtui vuonna 70. Naturalismin mukaan tällaiset ennustukset ovat mahdottomia, joten kyseinen ennustus on keksitty Jeesuksen sanomaksi vuoden 70 jälkeen. Ennustus Jerusalemin temppelin tuhosta on kuitenkin täysin yhtenäinen Jeesuksen muiden sanojen kanssa. En pidä siis tätä argumenttia uskottavana. On toki muita viitteitä, jotka voi viitata 70 jälkeiseen kirjoitusajankohtaan, mutta on myös yhtä vahvoja argumentteja, jotka puoltavat 60-luvun ajoitusta.

²⁰ Tästä tarkemmin alempana.

lähteiden perusteella, ajoitus venyy vuosille 7–4 eKr.²¹ Tämä aikaväli on yleisesti hyväksytty Jeesus-tutkijoiden parissa.

Alustavia huomioita Matteuksen ja Luukkaan eroista

Kertomusten välisiä eroavaisuuksia on vaikea laskea, koska kerronnat eivät osu täysin yhteen. Niissä on eri näkökulmat ja painotukset, eivätkä ne kerro kaikista samoista tapahtumista. Kirjaan suurimmat erot tähän esille: Ilmoitukset Joosefille ja Marialle (Matteuksessa ilmoitukset Joosefille, Luukkaassa ilmoitukset Marialle), alkuperäinen asuinpaikka (Betlehem vai Nasaret?), verollepano, paimenet, ympärileikkaus, käynti Jerusalemissa, idän tietäjät, lastenmurha, pako Egyptiin. Näin esitettynä ja evankeliumeita pintapuolisesti lukien erot voivat näyttää ylitsöpääsemättömiltä ristiriidoilta. Tämä olisi kuitenkin liian hätiköityä.

Erojen syihin on olemassa pari nyrkkisääntöä, jotka toivoin lukijan pitävän mielessään läpi tämän tekstin. Kertaan näitä vielä kirjoitelmani lopussa. Ensinnäkin voi olla mahdollista, että Matteus ja Luukas eivät yksinkertaisesti tieneet niistä traditioista, joista toinen tiesi. Eihän yksikään kristitty tiennyt kaikkea, mitä Jeesuksesta saattoi tietää. 12 opetuslasta tiesivät luonnollisesti eniten, mutta hekkään eivät olisi tieneet sitä, mitä Jeesuksen äiti ja sisarukset tiesivät hänestä. Toinen tärkeä seikka on se, että Matteus ja Luukas ovat molemmat itsenäisiä ja osaavia kirjoittajia, he ovat käyttäneet kirjoittajalla olevaa vapautta valita lähde- materiaaleistaan. Vaikka he olisivat tieneet kaiken, mitä oli tiedettävissä Jeesuksesta, heillä olisi silti ollut vapaus valita ne tradition osat, joita halusivat käyttää evankeliumiensa kokonaisuudessa. On vain moderni harha, että historioitsijalta vaaditaan kaikkia yksityiskohtia. Matteuksella ja Luukkaalla oli molemmilla selvä näkökulma, minkä kautta halusivat kertoa Jeesuksesta. Mutta olisivatko he voineet keksiä ne itse tyhjästä? Ei. Oraalisen kulttuurin tutkimus on vahvistanut sitä käsitystä, että evankelistat eivät olisi voineet luoda uutta, jotain muiden tietämättömtä, traditiota Jeesuksesta. Heidän kirjoittamansa kertomukset ovat täytyneet mennä yksi yhteen jo vallalla olleen tradition kanssa. On muistettava, että silminnäkiijöitä oli vielä elossa tuohon aikaan ja että traditiota kontrolloitiin. Perimätieto Jeesuksen syntymästä ei siis ole Matteuksen tai Luukkaan keksimää.

Tarkastelkaamme kuitenkin näitä mainittuja eroja alustavasti yksitellen. Tämän tarkoituksena on tutkia, ovatko ne itsessään historiallisesti mahdollisia tapahtumia. Yksi tärkein kriteeri historiallisuuden tutkimisessa on se, että tutkitta-

---

²¹ Matteuksen mainitsemasta tähdestä kerron alempana enemmän.

va teksti vastaa oman aikansa todellisuutta. Jos lukisimme kirjaa, jonka nimi olisi *Suomen Talvisota* ja siinä kuvailtaisiin Suomen hienoja vuoristoja ja vehreitä niittyjä ja kuinka suomalaiset käyttivät biisoneita tykkien kускаamiseen, voisimme luottavaisesti päätellä, että kirja ei todellakaan ole luotettava. Pikemminkin päätteisimme, että kirjan kirjoittaja olisi joku, joka oli kuullut Suomen Talvisodasta ja sen urotöistä, mutta ei ikinä olisi käynyt Suomessa. Kuvaukset kertoisivat siis enemmänkin hänen omasta elinympäristöstään ja ajastaan. On nimittäin todella vaikeaa saada historialliset yksityiskohdat kohdilleen, jos kirjoittaa menneestä ajasta. Monet paikat, kaupungit, rahat, ammatit jne. vaihtuvat jo kymmenien vuosien saatossa.²² Vastaavatko siis Matteuksen ja Luukkaan kertomukset sitä, mitä tiedämme muista lähteistä Jeesuksen ajan Palestiinasta²³?

2.1 Luukkaan kuvauksen historiallisuus

Sakarias ja Elisabet

Luukas on päättänyt kertoa meille Johannes Kastajan syntymästä. Johannes oli Jeesuksen sukulainen (Luuk. 1:36). Jokainen evankeliumi tunnustaa Johanneksen arvon. Hänellä oli tärkeä rooli ”tasoittaa tiet” Jeesuksen edellä eli alustavasti julistaa evankeliumia (Matt. 3:2–3; Mark. 1:2–4; Luuk. 3:3–4; Joh. 1:7, 15). Johannes Kastaja mainitaan myös Raamatun ulkopuolisissa lähteissä, juutalaisen historioitsija Josefuksen²⁴ teoksissa (*Ant.* 18.5.2).

Luukkaan kuvaamat yksityiskohdat Johanneksen vanhemmista kertovat paljon. Sakarias oli pappi, ja Luukas kuvailee juutalaisen papin toimintaa hyvin tarkasti: pappien jako osastoihin, arpominen toimitusta varten ja väen odottaminen temppelin ulkopuolella suitsutuksen aikana ovat kaikki säädetty Mooseksen laissa ja vastaavat Jeesuksen ajan juutalaista käytäntöä (Luuk. 1:8–10; 2. Moos. 30:7; 3. Moos. 16:17; 1. Aik. 24:10, 19).

Marian kerrotaan vierailleen Elisabetin luona (Luuk. 1:39). Kun otamme huomioon, että Maria sai tietää raskaudestaan (oli syy sitten mikä tahansa) ennen

---

²² Osaisitko itse kirjoittaa tarinan, joka sijoittuu kotikaupunkiisi ajalle, jolloin et ole elänyt? Osaisitko kertoa, mitä kauppoja ja rakennuksia oli missäkin? Minne ihmiset kokoontuivat viettämään aikaa, ja mitä he tekivät ajan kuluksi? Mitkä olivat yleisimmät miesten ja naisten nimet?

²³ Jeesuksen ajan Palestiinalla tarkoitan nyky-Israelin ja Palestiinan aluetta. Termi Palestiina on jokseenkin vakiintunut kuvaamaan Jeesuksen ajan kyseistä maa-aluetta. Termi ei ole siis minkäänlainen poliittinen kannanotto nykytilanteeseen.

²⁴ Flavius Josefus eli vuosina 37–100 jKr. Hän eli Palestiinassa kunnes juutalaissodassa 66–70 jKr. siirtyi roomalaisten puolelle ja eli elämänsä loppuun Roomassa keisariperheen suosiossa kirjoitellen historiakirjoja juutalaisten muinaishistoriasta sekä oman aikansa tapahtumista.

kuin oli mennyt yhteen Joosefin kanssa,²⁵ hän varmasti tunsi pelkoa: aviorikoksesta voitiin vaatia kuoleman tuomiota. Olisi vain ymmärrettävää, jos Maria halusi ensitöikseen mennä vierailemaan raskaana olevan sukulaisensa luona. Ilman, että oletamme enkelin ilmestyksen (Luuk. 1:26–31) todenperäisyyden, on mahdollista, että Maria sai jonkinlaisen hengellisen kokemuksen raskautensa suhteen. Hän oli myös luultavimmin kuullut Elisabetin raskaudesta, koska ajateltiinhan Elisabetin olleen hedelmätön. Elisabet olisi todennäköisesti ollut ainut henkilö, jonka kanssa Maria olisi voinut jutella omasta tilanteestaan. Jos taas Maria oli pettänyt Joosefia tai joutunut raiskauksen kohteeksi, olisi hän luultavasti pelon vuoksi halunnut mennä raskaana olevan sukulaisensa luo miettimään, mitä tekisi.

Kuvaukset pappien toimista ja Marian vierailusta Elisabetin luona kuulostavat uskottavilta, vaikka jätämmekin yliluonnolliset osat pois.

Paimenet

Luukas kertoo, että Betlehemin tienoilla oli paimenia vartioimassa laumaansa. Lampaiden paimennusaika oli yleensä maaliskuu-marraskuussa. Tämä tieto ei sodi Luukkaan esitystä vastaan, vaan pikemmin tarjoaa meille osviittaa siihen, milloin Jeesus syntyi.²⁶ On kuitenkin oikeutettua kysyä, oliko mahdollista, että Jerusalemin lähetyillä oli lampaiden paimennusta. Historiallisesti katsottuna tämä näyttää uskottavalta. Jerusalemin lähetyillä oli juutalaisen kultin eli jumalanpalveluksen keskus. Se tarvitsi jatkuvasti uhrieläimiä, ja lampaat ja karitsat olivat tärkeitä uhreja. Olisi siis vain luonnollista, että Jerusalemin lähetyillä (Betlehem oli vain joidenkin kilometrien päässä Jerusalemistä) paimennettiin lampaita.²⁷ Tätä puolta huomio siitä, että itse uhrieläinten myynti tapahtui temppelissä (Mark. 11:15). Näin ollen pyhiinvaeltajien ei tarvinnut itse raahata uhrieläimiään mahdollisesti jopa satojen kilometrien päästä, vaan temppeliuhrit kasvatettiin Jerusalemin lähetyillä. Luukas kuvaa hyvin Jerusalemin aikaa. On tärkeä huomata, että vuonna 70 jKr. temppeli tuhottiin ja temppelikultti loppui! Uhrieläimiä ei olisi enää tarvittu.

Ainut ongelmakohta on se, mistä paimenet olisivat tiedneet Jeesuksen syntymästä. Jos enkelit eivät ilmoittaneet heille, niin miksi he olisivat yhtäkkiä keksineet lähteä katsomaan läheiseen kylään, jos siellä olisi juuri syntynyt lapsi? Tuskin paimenilla niin tylsää oli? Joko Luukas on keksinyt tämän yksityiskohdan korostaakseen oman evankeliuminsa yhtä näkökulmaa (Jeesus köyhien ystävänä)

---

²⁵ Juutalaisten käytäntö oli, että kun pari meni kihloihin, he asuivat vielä vuoden päivät erillään ja sen jälkeen muuttivat yhteen.

²⁶ Ks. alempana.

²⁷ R.T. France *The Birth of Jesus* 2011, 2377.

tai paimenet sattuivat paikalle jonkin muun syyn takia. Vaikka syy jollekin asialle olisikin keksitty, se ei automaattisesti tarkoita, että itse tapahtuma olisi valetta.²⁸ Tarkastelen tradition syntyjuuria alempana tarkemmin.

Ympärileikkaus ja temppelissä käynti

Olisi todella omituista, jos juutalainen perhe ei olisi ympärileikannut omaa poikastaan ja käynyt vaadittavan ajan jälkeen Jerusalemin temppelissä puhdistautumassa ja esittämässä lastaan Jumalalle (Luuk. 2:21–22; 1. Moos. 17:10; 3. Moos. 12:2). Yksi tärkeimmistä huomioista Jeesus-tutkimuksessa nykyään on se, että Jeesusta tulee tulkita hänen juutalaisessa kontekstissään. Muuten emme pääse käsiksi historialliseen Jeesukseen, ja kelkka lähtee reitiltään nopeammin kuin veronpalautukset tililtä.

Verollepano

Luukkaan mainitsema verollepano (Luuk. 2:1–2) on syntymäkertomuksen ongelmallisin kohta.²⁹ Ei siksi, ettei se kertoisi Jeesuksen ajasta – se sopii siihen hyvin – vaan ongelmana on, että Luukas on ehkä ajoittanut tämän verollepanon väärään vuoteen. Tämän johdosta on argumentoitu, että Luukas olisi keksinyt kertomuksen matkasta Betlehemiin. Profetioiden mukaan Messiaan tuli syntyä Betlehemissä. Jeesus kuitenkin asui suurimman osan elämästään Nasaretissa. Keksikö Luukas valheen, jonka perusteella hän saattoi todistaa, että Jeesus syntyikin Betlehemissä?

Evankeliumissaan Luukas kertoo: ”Siihen aikaan antoi keisari Augustus käskyn, että koko valtakunnassa oli toimitettava verollepano. Tämä verollepano oli ensimmäinen ja tapahtui Quiriniuksen ollessa Syyrian käskynhaltijana.” Jeesus syntyi 7–4 eKr., mutta ainoat ajallisesti lähelle sattuvat verollepanot, joita tiedämme muista lähteistä, osuvat vuosille 8 eKr. ja 6 jKr. Augustus oli keisarina molempien aikana, mutta ensisilmäykseltä näyttäisi siltä, että Quirinius oli Syyrian käskynhaltijana vasta 6 jKr.³⁰ Quiriniuksen aikainen verollepano tapahtui noin kymmenen vuotta Jeesuksen syntymän jälkeen. Luukas puhuu siis Jeesuksen ajasta, mutta näyttäisi ajoittavan tämän tapauksen väärään vuoteen. Tälle tilanteelle on

---

²⁸ Ajattele esimerkiksi joululahjaostoksia. Kun haluaa ostaa salassa jonkin lahjan, niin lahjan saaja ei saa tietää kauppareissusta. Mutta jos hän saakin tietää siitä ja kysyy syytä kauppareissulle, niin toki luonnollisesti keksii jonkun muun syyn. Tämä väärä syy ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että kauppareissu on tehty. Se ei pyyhkiydy pois muistoista eikä ostettu lahja häviä olemattomiin.

²⁹ Neitseestäsyntymisen ohella tämä on painavin ja yleisin argumentti (varsinkin Luukkaan) syntymäkertomusta vastaan.

³⁰ Augustus hallitsi 27 eKr. – 14 jKr. ja Quirinius 6–9 jKr.

kolme mahdollista ratkaisua: (1) Hän teki virheen. (2) Hän tahallaan ajoitti verollepanon väärään ajankohtaan. (3) Hän oli oikeassa.

On mahdollista, että Luukas yksinkertaisesti teki virheen. Hän ei olisi ensimmäinen virheen tehnyt historioitsija, eikä yhtä virhettä voi pitää argumenttina koko kertomusta vastaan. Ottaen huomioon lukemattomat muut historialliset yksityiskohdat, jotka Luukas saa oikein,³¹ olisi jopa mielivaltaista syyttää Luukasta epähistoriallisuudesta yhden virheen perusteella.

Kun tarkastelemme sitä, mikä tarkoitus verollepanolla on kerronnassa, huomamme, että se toimii syynä lähteä Nasaretista Betlehemiin. Luukkaalla oli siis tiedossaan perimätieto, jonka mukaan Joosef ja Maria lähtivät Betlehemiin, mutta Luukas halusi hyvänä kirjoittajana kertoa lukijoilleen syyn. Sinänsä syy olisi voinut olla mikä vain, mutta tämän Luukas halusi kertoa. Ehkä hän tutki joi-takin lähteitä ja huomasi verollepanon ja ajatteli, että sen täytyi olla matkan tarkoitus. Ajoitus vaan sattui menemään väärin.

Verollepanolla voi olla kuitenkin jokin symbolinen merkitys, jonka takia Luukas olisi ajoittanut sen tahallaan väärin. Ehkä hän halusi rinnastaa Jeesuksen syntymän Rooman valtaan: verollepano koski kaikkia. Myös Jeesuksen syntymä oli tapahtuma, joka tulisi koskemaan joka ikistä ihmistä. Lisäksi Luukas on voinut haluta rinnastaa Jeesuksen ja keisarin vallan. Vaikka Jeesus syntyikin Rooman – tuon ajan maailman mahdin – vallan alla (verollepano kuvastaa hallitsijan suvereniteettiä alamaisiinsa), hän olisi silti oleva maailman todellinen kuningas, Messias, Vapahtaja. Tämä kuulostaisi uskottavalta ja onkin yksi suosittu tulkinta.

Tässäkin tapauksessa Joosefilla ja Marialla olisi siis ollut jokin muu syy vierailulla Betlehemissä. Joosef oli Daavidin sukua ja Betlehem oli Daavidin kaupunki. Hänellä olisi luultavimmin ollut siellä sukulaisia. Mutta entä Marian raskaus? Miksi hän lähti 120 kilometriä pitkälle matkalle raskautensa loppuvaiheessa? Kai tämän täytyy olla Luukkaan keksintöä? Ei välttämättä. Luukas ei missään kohden totea, että raskaus olisi ollut aivan viime metreillä. Tämä mielikuva on tullut tutuksi lähinnä joulunäytelmistä. Luukas vain kertoo heidän lähteneen Betlehemiin, *kun Maria oli raskaana*, ja että heidän *siellä* (Betlehemissä) *ollessaan* tuli synnytyksen aika (Luuk. 1:5–6). Mikään ei viittaa siihen, että he olisivat juuri ja juuri ehtineet Betlehemiin ennen synnytystä. Tällainen lukutapa – välitön toiminta ja-

---

³¹ Näitä ovat esim. nimet, hallitusmiesten tittelit eri puolilla Rooman valtakuntaa, maantieteelliset alueet, kaupungit, tiet, poliittiset tilanteet jne. Luukas on todella vakavasti otettava kirjoittaja, ja hän ansaitsee ehdottomasti paikan parhaimpien antiikin historioitsijoiden joukossa.

keesta jakeeseen – on modernin lukijan illuusio, eikä vastaa sitä todellisuutta, josta Luukas kertoo.

”Väärin” ajoittaminen ei ensikättelyssä vähennä Luukkaan painoarvoa historioitsijana. Tällainen tapa oli sopivissa määrin luvallista antiikin aikaisessa historiankirjoittamisessa, varsinkin kun lukija ymmärsi, mitä Luukas halusi sillä sanoa. On kuitenkin mahdollista, että Luukkaan kuvaus on historiallisesti tosi. Tämän vaihtoehdon äärellä meidän tulee keskittyä jakeiden 1–2 avainsanoihin: ”Siihen aikaan antoi **keisari Augustus käskyn**, että **koko valtakunnassa** oli toimitettava **verollepano**. Tämä verollepano oli **ensimmäinen** ja **tapahtui Quiriniuksen ollessa Syyrian käskynhaltijana**.”

Luukas kertoo, että Augustus komensi verollepanon koko (Rooman) valtakuntaan. Roomalaisten lähteiden mukaan Augustus määräsi kolme verollepanoa omana aikanaan: 29 eKr., 8 eKr. ja 14 jKr.³² Keskimäinen on vahva vaihtoehto. Asia ei ole kuitenkaan näin yksinkertainen, koska lähteet kertovat vain Rooman kansalaisten laskennasta. Palestiinassa asuvat juutalaiset eivät (pääsääntöisesti) olleet Rooman kansalaisia. Toki on mahdollista, että myös ei-kansalaiset laskettiin, mutta tästä ei ole mainintaa. Joka tapauksessa on selvää, että Augustus arvosti verollepanojaan. Hän kirjasi ne jopa yhdeksi merkittävimmistä saavutuksistaan. On siis mahdollista, että tämä käsky koski myös Herodeksen alamaisia. Mutta kuinka ajoitus sopii Jeesuksen syntymään? Eikö 8 eKr. mene liian kauas? On muistettava, että Augustus komensi verollepanon vuonna 8 eKr. Antiikin aikana verollepanot kestivät jopa vuosia. Palestiinaan tämä laskenta olisi helposti sattunut vuosille 7–4 eKr.

Jos Luukas ei viitannut tähän verollepanoon, niin jääkö jäljelle muita vaihtoehtoja? On mahdollista, että ilmaisu *koko valtakunta* (πᾶσαν τῆν οἰκουμένην) tarkoittaa vain *koko Herodeksen alue*. On totta, että ilmaisun ensisijainen merkitys on *koko valtakunta* tai *maailma*, mutta sillä voi olla Luukkaalla rajatumpi merkitys, kuten Luukas antaa ehkä ymmärtää (Ap.t. 11:28–29).³³

Jos verollepano tapahtui vain Herodeksen alla, niin miksi Herodes ei voinut itse määrätä sitä? Hyvässä suosiossa olleet vasallikuninkaat saivat Rooman lain mukaan toteuttaa verollepanoja omalla alueellaan. Mutta oliko Herodes Augustuksen hyvässä suosiossa? Josefukselta käy ilmi, että vuoden 7 eKr. tienoilla He-

³² <http://classics.mit.edu/Augustus/deeds.html#71>. Myös vuonna 2 eKr. oli mahdollisesti jonkinlainen verollepano. Ks. sama lähde.

³³ Voi olla, että kohdassa Ap.t. 11:28 Luukas viittaa vain Juudean alueeseen. <https://www.youtube.com/watch?v=s5kJuTkUo0w>.

rodeksen asema ei ollut niinkään vankalla pohjalla (*Ant.* 16.9.3). Augustus lähetti hänelle kirjeen, jossa hän sanoi Herodeksen alenneen liittolaisesta alamaiseksi, *rex sociuksesta rex amicukseksi*. *Rex amicuksella* ei ollut valtaa määrätä verollepanoa. Siihen tarvittiin siis keisarin käsky. Mutta olisiko Augustus halunnut määrätä tätä käskyä Herodeksen alueelle? Josefuksen mukaan tuona aikana Augustus vaati uskollisuuden tunnustuksen Herodeksen alamaisilta. Heidän tuli virallisesti tunnustaa uskollisuutensa. Tämän takia jotkut fariseukset joutuivatkin hankaluuksiin. Augustus siis komensi jonkinlaisen virallisen toimen, johon Herodeksen alamaisten tuli osallistua. Oliko kyseessä Luukkaan mainitsema verollepano?

Alkukielen sana *verollepano* (ἀπογραφή) on hallinnollinen termi, joka voi tarkoittaa joko rekisteröintiä tai verollepanoa (eli alamaisen virallinen kirjaus viralliseen tietokantaan). Se kattaa molemmat merkitykset. Augustuksen määräämä kuuliaisuuden tunnustus vaati luultavimmin jonkinlaisen virallisen kirjauksen. Luukkaan kuvaama verollepano/rekisteröinti voisi tarkoittaa tätä tilannetta. Ehkä Augustus ajatteli: ”kun tässä on jo kansalaiset pantu verolle, niin samoilla liukkailla männöö Palestiinakin.” Tämä sopisi ajallisesti yhteen vuonna 8 jKr. aloitetun verollepanon kanssa.

Suurin ongelma on kuitenkin maaherra Quirinius. Antiikin lähteet kertovat hänen toimineen Syyrian maaherrana 6 jKr. Tämä on ilmeisessä ristiriidassa Luukkaan tietojen kanssa.³⁴ Yksi ratkaisu on se, että Quirinius oli kaksi kertaa Syyrian maaherrana tai jonkinlaisessa hallitustehtävässä. Ensimmäinen pesti olisi sattunut Jeesuksen syntymän aikaan ja toinen 6 jKr. Luukas mainitsee: ”tämä verollepano/rekisteröinti oli *ensimmäinen* ja tapahtui Quiriniuksen ollessa Syyrian maaherrana.” Tämä viittaisi siihen, että Quiriniuksen aikana oli myös toinen verollepano/rekisteröinti. Antiikin muut lähteet kertovat, että Quirinius oli Augustuksen suosiossa, ja hänellä oli korkea sotilaallinen ja/tai hallinnollinen asema Syyrian seudulla Jeesuksen syntymän aikaan. Termi, jolla Luukas kuvaa Quiriniusta, ei ole tarkka termi kuvernöörille tai maaherralle, joka Quirinius Josefuksen mukaan oli 6 jKr. Luukas kuvaa Quiriniusta yleisellä termillä, joka tarkoittaa vain johtajana olemista (ἡγεμονεύοντος, joka on partisiippi sanasta ἡγεμών). Tämä voisi viitata siihen, että Jeesuksen syntymän aikaan Quirinius ei ollut virallisesti

---

³⁴ Jeesuksen syntymä ei olisi voinut olla 6 jKr., koska Luukas kertoo Jeesuksen aloittaneen toimintansa Tiberiuksen 15. hallitusvuotena, eli vuosien 28–29 jKr. välillä, ja hän mainitsee, että tuolloin Jeesus oli noin 30-vuotias (Luuk. 3:1). Jos hän olisi syntynyt vuonna 6 jKr. hän olisi ollut toimintansa alussa alle 25-vuotias. Yleensä tutkijat pitävät toiminnan alun ajoittamista luotettavampana, koska Jeesuksesta kertovasta perimätiedosta 99% koostuu hänen julkisen toiminnan ajasta. Hänen toimintansa alku olisi siis osattu ajoittaa tarkemmin kuin syntymä.

Syyrian hallitsija, vaan jonkinlainen apulaishallitsija. Tätä vaihtoehtoa vahvistaa huomio siitä, että Luukas näytti tietävän vuoden 6 verollepanosta (Ap.t. 5:37!)³⁵. Vuoden 6 jKr. verollepano olisi ollut siis toinen Quiriniuksen alla tapahtunut verollepano.

Termillä *ensimmäinen* (πρῶτος) on kuitenkin muita merkityksiä. Se voidaan kääntää myös tarkoittamaan *edellistä* tai *ennen*. Jakeet 1–2 kuuluisivat siis tähän tapaan: ”Tämä oli verollepano/rekisteröinti, joka tapahtui ennen Quiriniuksen hallituskautta (jolloin oli se toinen verollepano).”

Kun mietimme vaihtoehtoja, on mielestäni oikeudenmukaista Luukasta kohtaan ottaa huomioon kaksi faktaa. Luukas tiesi, että Jeesus syntyi Herodeksen aikana (Luuk. 1:5), ja hän näyttäisi tienneen vuoden 6 jKr. verollepanosta (Ap.t. 5:37). En ole siis täysin vakuuttunut siitä, että Luukas olisi pelkän symbolismin vuoksi ajoittanut verollepanon Jeesuksen aikaan. Luukas selvästi pyrkii ajoittamaan evankeliuminsa ja Apostolien teot antiikin historioitsijoiden keinoin. Hän kertoo lukuisia historiallisia yksityiskohtia, joten miksi hän olisi tehnyt näinkin selvän virheen? On totta kai mahdollista, että Luukas-parka meni lähteissään sekaisin ja ajoitti tapahtuman väärin. Ei kuitenkaan tule turvautua siihen harhaan, että meillä olisi kaikki tieto antiikista käytettävissämme. Tilanne ei siis ole se, että voisimme peilata Luukkaan kertomusta jotakin varmaa totuutta vasten. Luukas on lähde siinä missä muutkin tekstit. Kuitenkin toki myönnän ja muistutan, että en ole argumentoinut Luukkaan esityksen varman historiallisuuden puolesta, mutta olen mielestäni antanut todisteita sen puolesta, että Luukkaan kuvaus verollepanosta on historiallisesti ainakin mahdollinen, eikä suorilta käsin poistettavissa.³⁶

Maantiede

Luukas ei mainitse vain kaupunkeja ja alueita (Nasaret, Betlehem, Jerusalem, Galilea, Juudea), jotka vastaavat Jeesuksen ajan Palestiinaa, vaan hän käyttää myös

---

³⁵ ”Hänen jälkeensä esiintyi *verollepanon* aikoihin Juudas Galilealainen. Myös Juudas houkutteli kansaa puolelleen, mutta hänkin sai surmansa ja koko hänen kannattajajoukkonsa joutui hajalle.” Vuoden 6 jKr. verollepanon jälkeen nousi kapina ja Luukas selvästi tietää tästä. Kysymys kuuluukin, olisiko hän luullut tätä verollepanoa Jeesuksen syntymän aikaiseksi? Hän kuvaa Jeesuksen olleen n. 30-vuotias aloittaessaan julkisen työnsä. Todennäköisyys ei ole sen puolella, että Luukas olisi ajoittanut Jeesuksen syntymän näin väärin. Silloinhan Jeesuksen olisi pitänyt olla vain päälle parikymppinen.

³⁶ Näiden ongelmien lisäksi on huomautettu, että miksi Maria olisi lähtenyt raskaana tällaiselle matkalle. Joosefin läsnäolo olisi riittänyt verollepanoa varten. Miksi vastaukseksi ei kelpaisi rakkautta? Maria halusi olla miehensä rinnalla. Toinen mainitsematta jäänyt kritiikki on se, että Joosefin ei olisi tarvinnut mennä takaisin kotiseudulleen Betlehemiin. Tällainen käytäntö olisi tehnyt verollepanosta todella vaikeaa. Tällaisesta käytännöstä on kuitenkin todisteita tietyistä lähteistä. Mutta kuten viittasin, tässä asiassa on monta tekijää ja aivan liian paljon yksityiskohtia ja lähteitä tutkittavana, jotta kattava ja kaikkia tyydyttävä katsaus mahtuisi tähän tekstiin.

verbejä, jotka kuvaavat sitä totuudenmukaisesti. Vuoden 1992 käännöksessä tämä asia ei tule selvästi esille, mutta vanhassa käännöksessä (1938) lukija törmää usein liikkumista kuvaavan toiminnan yhteydessä ilmauksiin *meni ylös, meni alas, nousi, laskeutui*.³⁷ Myös Luukkaan tekstissä nämä tulevat esille Jeesuksen syntymää koskevissa tilanteissa: ”Niin Joosefkin lähti Galileasta, Nasaretin kaupungista, *ylös Juudeaan*, Daavidin kaupunkiin, jonka nimi on Beetlehem, hän kun oli Daavidin huonetta ja sukua.”³⁸ ”Ja kun heidän puhdistuspäivänsä, Mooseksen lain mukaan, olivat täyttyneet, veivät he hänet *ylös Jerusalemiin* asettaakseen hänet Herran eteen.”³⁹ Alkukielen verbit ovat *αναβαινω nousta* ja *αναγω viedä ylös*. Varsinkin nousta-verbi kuulostaa oudolta meidän korviimme, kun kyse ei ole pystysuorasta kipeämisestä,⁴⁰ mutta nämä verbit kuvaavat Jeesuksen ajan Palestiinan (ja toki nyky-Israelin) maantiedettä. Jerusalem on vuoren päällä ja eri alueiden korkeuserot vaihteleva paljon, ja ihmiset olivat hyvin tietoisia käyttäessään nousemista ja laskeutumista ilmaisevia verbejä kuvaamaan liikkumista alueelta toiselle.

Seimi ja majapaikka

Syntyikö Jeesus erillisessä tallissa, jossa oli vain eläimiä? Eikö sikäläisessä majatalossa ollut oikeasti tilaa? Tämä voi tulla shokkina, mutta valitettavasti perinteinen jouluseimi ei kokonaan vastaa historiallista todellisuutta. Maria ei välttämättä synnyttänyt tallissa. Luukas mainitsee vain *seimen*, ei muuta. Myöskään Betlehemissä ei luultavasti ollut kaupallista majataloja. Luukkaan käyttämä termi ei ensisijaisesti edes tarkoita sitä. Tarkastelkaamme ensiksi seimeä.

Vain hyvätuloisilla oli varaa erilliseen talliin, muuten eläimet pidettiin saman katon alla ihmisten kanssa. Tyypillinen juutalainen talo Palestiinassa koostui siis neljästä seinästä ja katosta, jonka alla kaikki asuivat. Eläimille oli varattu talon toiseen päähän madallettu alue. Seimet olivat korotetun alueen eli ihmisten asuintilan reunalla olevia monttuja.⁴¹ Jeesus laitettiin tällaiseen seimeen, joka oli talon sisällä.⁴²

³⁷ Molemmissa käännöksissä on omat vahvuutensa. Hyvänä nyrkkisääntöjä on kuitenkin se, ettei luota vain yhteen käännökseen! Paras olisi tietenkin lukea alkukielellä, mutta jos se ei ole mahdollista, niin silloin kannattaa turvautua useampaan käännökseen. Käännös on kuitenkin aina tulkinta.

³⁸ Luuk. 2:4. Kursivointi oma.

³⁹ Luuk. 2:22. Kursivoinnit omat. Molemmat jakeet ovat vuoden 38 käännöksestä. Katso myös Luuk. 1:39.

⁴⁰ Vanha käännöskin on kääntänyt sen ”lähti... ylös Juudeaan”. Nouseminen muualle kuin tikkaille tai katolle särähtää suomalaisen korvissa.

⁴¹ Tällainen kuvaus talosta tulee myös Vanhasta testamentista ja Jeesuksen puheista. Ks. 1. Sam. 28; Tuom. 11. Tuomarien kirjan tapaus on erittäin valaiseva. Henkilö nimeltä Jefta on luvannut

Entäs majapaikka? Luukkaan käyttämä termi ei viittaa kaupalliseen majataloon. Luukas käyttää muualla kuvaamaan kaupallista majataloa täysin eri termillä (πανδοχειον, vertauksessa Laupiaasta samarialaisesta Luuk. 10:25–37). Luukkaan käyttämä sana Jeesuksen syntymän yhteydessä on καταλυμα, ja se tarkoittaa kirjaimellisesti *yöpymispaikkaa*. Luukas käyttää tätä sanaa toisenkin kerran evankeliumissaan (Luuk. 22:10–12), jossa se tarkoittaa vierashuonetta. Joissakin taloissa oli siis myös vierashuone, ja tästä on luultavimmin kyse Luukkaan kuvauksessa. Joosefille ja Marialle ei ollut sijaa talon vierashuoneessa, vaan heidät majoitettiin isäntäväen kanssa samaan huoneeseen (ei alemmalle eläinten tasolle!).⁴³ On myös otettava huomioon, että vieraanvaraisuus oli kaikki kaikessa tuohon aikaan, ja on vieläkin sikäläisissä kulttuureissa. Yksikään koti ei olisi kääntänyt raskaana olevaa naista pois. Tuon ajan kulttuuri oli kunnian ja häpeän kulttuuri. Jos kylästä ei olisi löytynyt majapaikkaa odottavalle äidille, koko kylä olisi saanut häpeää niskaansa, varsinkin jos he olisivat pistäneet synnyttävän äidin erilliseen talliin haisevien eläinten keskelle!⁴⁴ Voimme siis todeta, että Luukkaan kuvaus seimestä ja vierashuoneesta ovat historiallisesti päteviä.

Yhteenveto

Kun tarkastelemme Luukkaan kertomuksen eri osia, huomaamme, että jokainen osa on historiallisesti mahdollinen. Joko siis a) Luukas on keksinyt kertomuksen itse, mutta on elänyt kuitenkin Palestiinassa ja oikeaan aikaan, jotta on saanut kaikki palaset paikoilleen, tai b) hän on käyttänyt jo olemassa olevaa perimätietoa, joka on joko syntynyt jossain vaiheessa Jeesuksen ja Luukkaan evankeliumin välissä tai juontaa juurensa suoraan silminnäköihin.

Jumalalle, että jos Jumala antaa hänelle voiton sodasta, hän palatessaan uhraa ensimmäisen, joka tulee hänen talostaan ulos. Häntä kohtaakin tragedia, koska hänen tyttärensä astuu sieltä ensimmäisenä! Tarinassa ei olisi mitään järkeä, ellei Jefta olisi odottanut, että joku talossa yöpyvistä eläimistä olisi tullut vastaan. Hän luultavimmin saapui aamulla, jolloin eläimet lähtevät ulos talosta. Jeesuksen sanoista ks. Matt. 5:15, jossa oletetaan talossa olleen vain yksi huone, ja Luuk. 13:10–17, jossa oletetaan, että härkä tai aasi oli yötä talossa. Ks. Bailey 2008, 28–29.

⁴² Bailey 2008, 26–30. Bailey myös muistuttaa, että jouluseimi ei näiden huomioiden valossa ole sinänsä muuttunut. Kaunis joululaulu pitää yhä paikkansa: ”heinillä härkien kaukalon, nukkuu lapsia viaton.”

⁴³ Bailey 2008, 30–33.

⁴⁴ Bailey 2008, 24, 34–35. Käsitys erillisestä tallista tai jopa luolasta, jossa eläimet olivat, on syntynyt myöhempien tekstien takia ja jääneet elämään mielikuviin. Tämä ei ole ihmeellistä, koska harvoin muistamme jouluevankeliumit kuin ne todella ovat. Jos kysyisin nyt, että missä jakeessa Luukas kertoo idän tietäjistä, osaisitko vastata? Luultavimmin tietäisit, että ne kuuluvat jouluevankeliumiin (Luukkaan versio on siis se, jota kirkoissa luetaan jouluevankeliumina), mutta otapa Raamattu käteen ja lue se. Et tule löytämään idän tietäjiä. Ne löytyvät Matteukselta! Siksi suosittelien aina Raamatun ääreen palaamista ja ajatuksen kanssa lukemista.

Oma johtopäätökseni on jälkimmäisin. Luukas on käyttänyt materiaalia, joka on peräisin tapahtumien silminnäkijöiltä (joko kertomuksen henkilöiltä tai lähipiiristä). Luukas kuvaa syntymäkertomuksen Marian näkökulmasta. Hän myös kertoo yleensäkin enemmän naisista kuin muut evankelistat. Maria tai Marialta peräisin ollut perimätieto on luultavasti ollut Luukkaan yksi tärkeä lähde. Marialla oli iso osa alkuseurakunnassa (Ap.t. 1:14). Lisäksi on muistettava, että vapaa perimätiedon keksiminen ei olisi ollut todennäköistä. Luukas (tai satunnaiset alkukristityt) ei olisi voinut keksiä täysin fiktiivisiä kertomuksia Messiaasta, jonka silminnäkijöitä oli vielä elossa.

2.2 Matteuksen kuvauksen historiallisuus

Idän tietäjät

Kolmen kuninkaan marssi on mitä mahtavin joululaulu ja tiernapoikien esitys on varmasti kaikille tuttu. Kuitenkin karmaiseva totuus on, että nämä kuninkaat eivät olleet kuninkaita,⁴⁵ vaan tavallisia idän tietäjiä. Eikä heitä välttämättä ollut edes kolme! Pelkästään lahjoja oli kolmea erilaista. Sana tietäjä tulee kreikan sanasta *μαγος*, joka luultavasti tulee persian sanasta *magush*. Tämä viittaisi tietäjien persialaisiin alkuperään. Joka tapauksessa varmaa on se, että mesopotamialaiset astrologit olivat hyvin kiinnostuneita seuraamaan taivaan merkkejä ja ennustamaan tähdistä. He myös tarjosivat näitä ennustuksia ”länsimaille” eli Palestiinan alueelle.⁴⁶

Juutalaiset tavat ja uskomukset eivät olisi olleet heille vieraita. Israelin kansa joutui pakkosiirtolaisuuteen Babyloniaan (vuoden 586 eKr. ympärillä kun ensimmäinen Jerusalemin temppeli tuhottiin), ja kun he pääsivät vapaaksi, osa jäi Babyloniaan. Meillä on tekstejä, jotka kertovat, että Jeesuksen aikaan siellä oli juutalaisia oppimiskeskuksia. Idän tietäjät olisivat helposti törmänneet juutalaisiin tapoihin ja uskomuksiin.⁴⁷ Varsinkin jos he kuuluivat juutalaisten messiasennustuksesta, joka liittyi tähden (4. Moos. 24:17), he olisivat luultavasti lukeneet taivaan merkkejä entistäkin tarkkaavaisemmin. Matteus kertookin meille juuri tästä agendasta: tietäjät tulivat etsimään juutalaisten kuningasta, jonka tähden he näkivät (Matt. 2:2). Ei ole ollenkaan epäuskottavaa, että muutama tähti-intoilija lähti kotiseuduiltaan seuraten ihmeellistä merkkiä taivaalla ja saapui Juudeaan.

---

⁴⁵ Tulkinta kuninkaista juontuu kolmannelle vuosisadalle. Tulkinnan taustalla oli Ps. 72:11, jossa kuninkaiden kerrotaan kumartavan tulevaan messiasista.

⁴⁶ R.T. France *The Birth of Jesus* 2011, 2364.

⁴⁷ J.R. Howard *The Holman Apologetics Commentary on the Bible* 2013; *Ant.* 18:318–319, 340, 449–452; *b. Pesahim* 6:1; *j. Pesahim* 6:1, 33a.

Tietäjät ovat ensimmäiset henkilöt, jotka Matteuksen kerronnassa todistavat Jeesuksen syntymästä. Olisiko Matteuksen, hurskaan juutalaisen, mielestä ollut sopivaa liittää tällaiset ammatinharjoittajat Jeesuksen syntymään? Astrologin ammatti oli kyseenalainen hurskaiden juutalaisten mielestä. Lisäksi sanaan *μαγος* liittyi muutakin kuin tähdistä ennustamista. Siihen sisältyi myös mahdollisesti magian harjoittamista. Tämä oli kiellettyä. Matteus tuskin olisi uskaltanut kertoa tietäjistä, ellei perimätieto heistä olisi ollut ainakin jossain määrin vankassa asemassa.⁴⁸

Lahjat, joita tietäjät toivat, sopivat tuon ajan kontekstiin myös. Kultaa, mirhaa ja suitsukkeita he olisivat voineet ostaa vaivatta. Matteuksen kertomus sopii hyvin siihen kuvaan, joka meillä on muista lähteistä.

Tähti

Vaikka Matteus kuvaakin tähden liikkuneen epänormaaliin tapaan, taivaalla on luultavimmin ollut jokin vastaava ilmiö. Tietäjät eivät olisi lähteneet ilman tähden ilmestymistä.

On olemassa kolme vahvaa vaihtoehtoa tälle taivaanilmiölle: (1) Jupiterin ja Saturnuksen kohtaaminen tiedetään tapahtuneen 7 eKr. (2) Nova tai supernova ilmestyi taivaalle kiinalaisten aikakirjojen mukaan 4 eKr. (3) Kiinalaiset ovat talenteet myös kolmen komeetan lennon tuona aikana. Ensimmäinen elokuussa vuonna 12 eKr. Toinen 70 päivän ajan maaliskuussa 5 eKr. Tästä vaihtoehdosta on esitetty, että komeetta olisi kiertänyt auringon ympäri ja kadonnut hetkeksi. Tämä sopisi Matteuksen kertomukseen tähden katoamisesta hetkeksi. Ikään kuin tietäjät olisivat ensin seuranneet tähteä Jerusalemiin ja sen jälkeen tähti olisi kadonnut ja lopulta tiedusteltuaan Herodekselta tähti olisi ilmestynyt jälleen ja johdattanut heidän Betlehemiin (Matt. 2:2, 9).

Kolmas komeetta esiintyi huhtikuussa 4 eKr. Tämä ei voi olla kyseinen tähti, koska Herodes oli jo kuollut saman vuoden maaliskuussa. Vahvoiksi vaihtoehtoina jäävät planeettojen kohtaaminen 7 eKr. ja mahdollinen komeetta 5 eKr.⁴⁹ Molempien ajoitusten puolesta on argumentoitu laajemmin,⁵⁰ mutta on myös muistettava, että Matteus kirjoittaa aikana ennen modernia tähtitiedettä, ja hänellä

---

⁴⁸ R.T. France *The Birth of Jesus* 2011, 2378–2379.

⁴⁹ R.T. France *The Birth of Jesus* 2011, 2364; vrt. J.R. Howard *The Holman Apologetics Commentary on the Bible* 2013, joka esittää vaihtoehdoksi, että tähti olisi ollut luultavimmin enkeli, joka johdatti tietäjät paikalle. Tämä tulkinta ei kuitenkaan sovi yhteen tässä kirjoitelmassa käyttämäni näkemyksen kanssa.

⁵⁰ R.T. France *The Birth of Jesus* 2011, 2364, nootti 9.

on ollut käytössään tuon ajan kirjoittajan kerronnalliset keinot ja motiivit. Ei voi olla varma kuinka luotettavasti meidän tulisi ottaa Matteuksen kuvausta tästä ilmiöstä. Tietenkään en tarkoita sitä, että itse ilmiötä tulisi epäillä. Joko tähti johdatti tietäjät tarkasti paikalle, tai sitten tietäjät lähtivät tähden nähtyään liikkeelle kohti Juudeaa ja tiesivät, että Jerusalemin olisi oikea paikka tiedustella profetiasta. Siellä he kuulivat Betlehem-ennustuksesta (Miika 5:2).

Lastenmurha

Betlehemissä tapahtunutta lastenmurhaa ei mainita missään muualla kuin Matteuksen evankeliumissa. Tämän perusteella voisi argumentoida, että kyseessä on Matteuksen keksintö.⁵¹ Ei parane kuitenkaan olla näin yksioikoinen. Katsokaamme ensiksi Herodes Suuren luonnetta. Josefus, tuo rakas Uuden testamentin maailman kommentaarimme, valaisee meitä tässä asiassa.

Herodes otti oman hallitsijanoikeutensa vakavasti. Tästä todistaa ei niin vähäinkään määrä eri ihmisten teloituksia. Herodes surmasi omat edeltäjänsä ja ison osan heidän kannattajiaan. Lisäksi hän teloitti mahdollisia perijöitä, jotka olivat hänelle sukua avioliittonsa kautta. Tässä *dance macabressa* ei säästynyt edes hänen suosikkivaimonsa! Ja aivan kuin nämä eivät riittäisi kuvaamaan Herodeksen luonnetta, Josefus kertoo, kuinka hänen paranoiansa vaan kasvoi loppua kohden. Vuosina 7–4 eKr. hän surmasi taas suuria määriä ihmisiä, joiden mukana hän näki parhaaksi teloittaa myös kolme vanhinta poikaansa. Kirsikkana hautansa päällä hän määräsi juuri ennen kuolemaansa tuhansien juutalaisylimysten teloituksen, jotta kansan keskuudessa olisi tarpeeksi suuri suru hänen kuoltuaan (tätä ei kuitenkaan toteutettu).⁵² Tällaista taustaa vasten Matteuksen kertoma Betlehemin lastenmurha ei todellakaan tunnu miltään. Lastenmurhan ajankohta sopii Herodeksen pahimpaan paranoia-vaiheeseen. Jos hän sai kuulla idästä tulleilta tietäjiltä, että he olivat tulleet kumartamaan juutalaisten kuningasta, joka ei ollut hän(!), oli vain ihme, ettei hän saman tien lähettänyt armeijaansa koko Juudeaan teurastamaan jokaisen lapsen.

Matteuksen kertomus kuvaa luotettavasti Herodeksen luonnetta.⁵³ Mutta miksi esimerkiksi Josefus ei ole kertonut lastenmurhasta mitään? Vastaus on liiankin yksinkertainen. Betlehem oli pieni kylä. Lastenmurhassa ei ollut kyse tu-

---

⁵¹ On hyvä muistaa, että argumentti hiljaisuudesta on kyseenalainen (*absence of evidence is not evidence of absence*).

⁵² Ant. 15.1.2; 15.3.3; 15.6.2–3; 15.7. 4–5, 8, 10; 15.8.4; 16.11.7; 17.2.4; 17.6.4; 17.6.5–6; 17.7.1; BJ. 1.33.4.

⁵³ R.T. France *The Birth of Jesus* 2011, 2379.

hansista tai sadoista lapsista, vaan ehkä vain tusinasta pienokaisia (joka on myös toki äärimmäisen hirveää!). Betlehemissä oli luultavasti vain tuhat asukasta.⁵⁴ Lisäksi tapauksella ei ollut poliittista merkitystä. Sillä ei olisi ollut painoarvoa Josefuksen saati roomalaisten historiankirjoituksessa.

Pako Egyptiin

Joosef ja Maria saivat vihiä Herodeksen aikeista. Heidän täytyi paeta, mutta missä he olisivat turvassa. Voisivatko he jäädä Juudeaan tai edes Galileaan? Todennäköisesti he eivät olleet turvassa missään, mihin Herodeksen valta ulottui. Sotilaat, jotka tulivat murhaamaan lapsia, saivat luultavimmin myös käskyn tutkia oliko kylästä lähtenyt perheitä pois viimeisen kahden vuoden aikana. Joosef ja Maria eivät olisi voineet jäädä Palestiinan alueelle. Heidän täytyi keksiä joku paikka, jonne Herodes ei pääsisi. Matteus kertoo, että perhe pakeni Egyptiin. Egypti oli kaukana Herodeksen vallan kourasta. Lisäksi Josefus kertoo, että oli yleistä paeta Egyptiin, jos tarvitsi poliittista suojaa, ja Joosef ja Maria tarvitsivat juuri tätä: suojaa hirmuvaltiaalta.⁵⁵ Matteuksen kuvaus on siis historiallisesti todenmukainen.

Paluu Egyptistä

Joskus evankelistojen kertomat pienet yksityiskohdat jäävät ihmetyttämään. He mainitsevat tietyn asian, mutteivät selitä sitä mitenkään. Hyvänä esimerkkinä tästä on Matteuksen kertoma paluu Egyptistä. Matteus toteaa, että paluumatkalla Egyptistä Juudeaan, Joosef ei uskaltanut mennä sinne, koska Herodeksen poika Arkelaus oli perinyt vallan (2:22). Oliko Joosef aikaansa edellä oleva demokraatti ja kammoksui monarkian perimysjärjestystä vai minkä takia hän pelkäsi? Raamattu ei kerro. Tämä viittaa siihen, että omille aikalaisilleen asia oli itsestäänselvyys. Mutta onneksi Josefus tarjoaa meille nykyajan ihmettelijöille selityksen.

Josefus kertoo, kuinka Herodes Suuri oli tappanut muutaman kiihkoilevan juutalaisen, jotka olivat kaataneet roomalaisia kuvia temppelin edestä. Sitten hän kuoli 4 eKr. maaliskuussa ja hänen poikansa Arkelaus nousi valtaistuimelle. Hän aloitti hallintonsa siis jännitteisessä ilmapiirissä. Pääsiäinen oli tulossa ja kansa oli vihainen teloituksista. Yksi asia johti toiseen ja lopulta Arkelaus päätyi teloittamaan 3000 juutalaista temppelissä ja peruuttamaan pääsiäisen (*Ant.* 17.9.3). Joosef selvästikin kuuli näistä uutisista ja päätti – jo yhden lapsenmurhan vältettyään – välttää myös toisen, eikä mennyt Juudeaan, jossa Arkelaus hallitsi. Tällaiset

⁵⁴ J.R. Howard *The Holman Apologetics Commentary on the Bible* 2013.

⁵⁵ R.T. France *The Birth of Jesus* 2011, 2365: *Ant.* 12.9.7; 14.2.1; 15.3.2; BJ. 7.10.1; 2. Makk. 5:8; 1. Kun. 11:17, 40; 2. Kun. 25:26; Jer. 26:21; 42:13–44:30.

”itsestään selvät” yksityiskohdat, joihin löydämme selityksen muista lähteistä, viittaavat asian historiallisuuteen.

Toimiiko Matteuksen kertomus ilman ”yliluonnollista”

Poistakaamme kaikki yliluonnollinen materiaali, ja katsokaamme, mitä meille jää jäljelle. Ensinnäkin Jeesuksen kerrotaan siinneen Pyhästä hengestä. Se on varmaa, että Jeesus syntyi, joten vaihtoehtoja on kaksi: joko Marialla oli toinen mies tai he eivät Joosefin kanssa yksinkertaisesti pystyneet hillitsemään himojaan ennen yhteen menoa. Näistä kahdesta edellinen kuulostaa uskottavammalta. Matteus kuvaa Joosefia hurskaaksi mieheksi. Hän oli jättämässä Marian, joten lapsi ei nähtävästi ollut Joosefin (Matt. 1:19). Hurskaana miehenä Joosef olisi luultavasti tunnustanut oman lapsensa.

Seuraavaksi Matteus kertoo, että enkeli ilmestyi Joosefille ja suostutteli hänet ottamaan Marian vaimokseen. Ehkä Joosef vain muutti mielensä. Hänen rakkautensa Mariaa kohtaan vei voiton. Hänen rakkaudestaan kertoo myös se, että hän halusi salaa purkaa kihlauksen. Jos Joosef olisi halunnut, hänellä olisi ollut oikeus vaatia Marian kivitystä aviorikoksesta.

Mitä tulee Jeesuksen nimeen, jonka enkeli ilmoitti, siihen ei tarvita kuin tiilastollinen tosiasia, että Jeesus (Joshua hebreaksi) ei ollut harvinainen nimi.

Idän tietäjissä ei ollut mitään yliluonnollista. Tähti oli normaali taivaanilmiö, ja he seurasivat vain kiinnostustaan. Herodeksen reaktio oli ominainen hänelle. Seuraava yliluonnollinen asia onkin taas enkeli, joka varoittaa perhettä Herodeksesta. Mutta he olisivat voineet saada tiedon muualtakin. Kaikista luonnollisin selitys olisi idän tietäjät. He luultavasti huomasivat Herodeksen todelliset aiheet ja päättivät varoittaa Joosefia ja Mariaa. Enkeli ilmoitti heille myös paosta Egyptiin, mutta Egypti oli luultavasti tunnettu turvapaikka. Jäljelle jää enää viimeinen enkeli-ilmoitus, joka koski heidän paluutaan. Matteus ei kerro minne päin Egyptiä he menivät, mutta tieto isoista tapahtumista liikkui helposti kauppiaiden ja pyhiinvaltajien ansiosta. Varsinkin jos Joosef ja Maria olivat Aleksandriassa, he olisivat kuulleet uutisia yltympäri maailmaa.

Voimme siis todeta, että Matteuksen kertomus toimii täysin ilman yliluonnollista. Ei ole perusteltua väittää Matteuksen tallentamaa traditiota fiktioksi, koska se sisältää yliluonnollisia asioita.

Keksikö Matteus kertomuksen VT:n profetioista?

Raamattuansa vähääkään lukenut voi huomana heti, että Jeesuksen syntymän tapahtumat muistuttavat Vanhan testamentin tapahtumia tai profetioita. Varsinkin Matteusta on syytetty siitä, että hän olisi keksinyt kertomuksen Jeesuksen syntymästä Vanhan testamentin verrannollisista tapahtumista tai profetioista. Tähti viittaa 4. Moos. kirjan ennustukseen, lastenmurha on verrannollinen Mooseksen tarinaan ja paluu Egyptistä viittaa Israelin vapautumiseen Egyptin orjuudesta. Lisäksi Matteus kertoo viidestä profetiasta, jotka toteutuvat Jeesuksen syntymän ympärillä (Matt. 1:22; 2:5, 15, 18, 23). Jeesus-tutkimuksen yksi tuhannen denaarin kysymys kuuluukin: synnyttikö profetia tarinan vai tulkittiinko tapahtuneita asioita profetioista käsin? Selasiko Matteus Vanhaa testamenttia ja löysi sieltä mieluisat profetiat, joista kokosi ja keksi tarinan Jeesuksen syntymästä vai yrittikö hän tulkita tapahtuneita tosiasioita Vanhan testamentin valossa?

Matteus oli juutalainen. Juutalaiseen tapaan ei kuulunut keksiä tarinoita, jotka täyttäisivät VT:n ennustuksia.⁵⁶ Tällainen käytäntö olisi synnyttänyt valtavaa kritiikkiä Matteusta kohtaan. Päinvastoin juutalainen tapa oli etsiä profetioita, jotka sopisivat jo tapahtuneisiin asioihin. Vanhan testamentin kirjoittajat monesti käskevät teksteissään Israelin kansaa katsomaan taaksepäin toteutuneisiin Jumalan tekoihin, varsinkin Egyptistä vapautumiseen (Ps. 78; 81; 105; 106; Jer. 2:6; 7:22-25; Hes. 20:1-20; Miika 6:1-4). Ylönousemuskokemusten jälkeen Jeesuksen seuraajat vakuutuivat siitä, että Jeesus todella oli, kuka hän oli sanonut olevansa: Messias, joka toteuttaa Jumalan lupaukset, pelastushistorian. Tämä usko alkoi muodostua jo Jeesuksen eläessä. Totta kai he muistelivat Jeesuksen elämää ja sanoja tämän tiedon ja uskon valossa. Olisi virhe olettaa, että Jeesuksesta kertovassa perimätiedossa ei olisi otettu kantaa siihen, milloin jokin profetia toteutui Jeesuksen elämässä ja mitä hänestä oli ennustettu. Jeesus oli heille Messias, ja hänessä profetiat kävivät toteen.

On myös hyvä muistaa, että kristittyjä vainottiin ja teloitettiin uskonsa tähden niin juutalaisten kuin roomalaisten toimesta (Gal. 1:13; Fil. 3:6; 1. Tim. 1:13; Ap.t. 7:54-60; 12:1-2; Ant. 20.9.1; *Annals* 15.44). Jos Matteuksen kertomus Jeesuksen syntymästä olisi kokonaan keksitty Vanhan testamentin teksteistä, olisivatko opetuslapset ja muut olleet valmiita kuolemaan valheen takia? On siis todennäköisempää, että Matteus tulkitsi tapahtuneita asioita Vanhan testamentin

---

⁵⁶ R.T. France *The Birth of Jesus* 2011, 2368-2369.

valossa,⁵⁷ kuin olisi etsinyt joukon profetioita, joista olisi koonnut fiktiivisen tarinan. Tällainen luomus ei vain olisi ollut uskottava hänen lukijoilleen. Tätä tulkittaa vahvistaa silminnäkijöiden rooli ja tradition kontrollointi.⁵⁸

2.3 Kronologia

Kuten ylempänä viittasin, emme aina käsitä sitä, kuinka paljon aikaa Raamatun eri tapahtumien välillä kuluu. Kahden jakeen väliin saattaa sisältyä pitkäkin ajanjakso. Tämä jää monesti huomaamatta, koska olemme tottuneet kerrontatapaan, jossa tapahtuma seuraa välittömästi toista ja ajanmääreet ilmaistaan selvästi. Me oletamme tiiviin paketin, jossa asiat tapahtuvat heti peräkkäin kuten vauhdikkaassa elokuvassa tai tv-sarjassa. Jeesus ei ollut Jack Bauer, hänellä oli enemmän kuin 24 tuntia aikaa pelastaa maailma. Siksi meidän tulee olla tarkkoja, kun luemme antiikin tekstejä. Seuraavaksi tutkimme, kuinka Matteuksen ja Luukkaan versiot sopivat kronologisesti eli ajallisesti yhteen. Menevätkö jotkin tapahtumat päällekkäin vai tapahtuvatko ne eri aikaan?

Raskaus

Matteus kertoo alussa, että Marian huomattiin olleen raskaana, vaikka he olivat vasta kihloissa (Matt. 1:18). Tämä tarkoittaa sitä, että Marialla on täytynyt olla jo pyöreyttä mahassa. Tämä huomattiin ”ennen heidän yhteen menoaan”. Kihlatut elivät vuoden vanhempiansa luona, ennen kuin muuttivat yhteen. Marian on kuitenkin täytynyt olla ”mahaton” ennen kihlausta, koska raskaana oleva sinkkunainen ei ollut kovaa huutoa tuon ajan kulttuurissa. Raskaus on alkanut näkyä siis vasta kihlauksen jälkeen ja näin Matteuskin sanoo: ”Kun... Maria oli kihlattu Joosefille, huomattiin... olevan raskaana.”

Luukas vahvistaa, että Maria oli kihlattu Joosefille ennen raskautta (Luuk. 1:27). Kihlauksen jälkeen enkeli ilmoittaa Marialle hänen raskaudestaan. Tässä vaiheessa ei voi vielä sanoa, tapahtuiko sikiäminen missä vaiheessa kihla-aikaa. Vain se mainitaan, että enkelin ilmoitus tuli, kun Marian serkku Elisabet oli kuudennella kuulla (1:26). Ilmoituksen jälkeen Luukas kertoo (1:39), että ”niinä päivinä” Maria meni Elisabetin luo. Voi olla, että Maria säikähti enkelin sanomaa ja riensi lähipäivinä sukulaisensa luo, mutta on myös mahdollista, että Maria odotti

---

⁵⁷ Tosin Matteuksen tallentamat tulkinnat ovat olleet luultavimmin laajemmassa tiedossa jo aikaisista ajoista. Matteus olisi tuskin ollut ensimmäinen, joka tulkitsi Jeesuksen syntymäkertomusta tähän tapaan.

⁵⁸ Ks. tarkemmin J.R. Howard *The Holman Apologetics Commentary on the Bible* 2013.

sen verran, että voisi olla varma raskaudesta eli seuraaviin kuukautisiin asti.⁵⁹ Jos emme hyväksy enkelin ilmoitusta, niin tämä on tietenkin loogisin vaihtoehto.

Luukas kertoo, että Maria oli Elisabetin luona kolme kuukautta (1:56). Hän ei kuitenkaan mainitse, oliko Maria läsnä Johannes Kastajan syntymässä. Jos ei, niin Marian liikkeiden kronologia on selvä. Elisabet oli kuudennella kuulla raskaana kun Maria sai ilmoituksen. Hän meni lähes heti Elisabetin luo ja oli siellä kolme kuuta. Tämän jälkeen hän palasi kotiinsa ja Elisabet, ollen yhdeksännellä kuulla, synnytti Johanneksen. On toki mahdollista, että Maria oli paikalla Johanneksen syntymässä, mutta mielestäni Luukas ei anna ymmärtää asiaa näin.⁶⁰ Maria oli siis kolmannella kuulla raskaana kun hän saapui takaisin kotiinsa Nasaretiin ja kohtasi Joosefin. Tämä käy hyvin yhteen Matteuksen kuvauksen kanssa (Matt. 1:18). Marian todellakin huomattiin olevan raskaana, kun hän tuli Elisabetin luota. Matteuksen jae 18 sisältää siis Luukkaan jakeet 1:26–56. Ei kronologista ristiriitaa.

Syntymäaika

Matteus tai Luukas ei kerro tarkkaa ajankohtaa Jeesuksen syntymälle, mutta vihjeitä löytyy. Maria tuli raskaaksi, kun Elisabet oli kuudennella kuulla. Jeesus syntyi siis puoli vuotta Johanneksen jälkeen.

Luukkaan mukaan Sakarias sai ilmoituksen vaimonsa raskaudesta omalla vuorollaan hoitaessa temppelitoimituksia. Pappeja oli tuohon aikaan arvioiden mukaan jopa 20 000. Jo Mooseksen laissa pappien tehtävät oli määrätty jaettavan arvoilla. Yksi pappi saattoi päästä toimittamaan tehtävää temppelissä siis vain kerran elämänsä aikana. Sakarias oli Luukkaan mukaan Abian-osastoa. Historiallisten laskelmien mukaan hänen tehtävänsä sattui kesäkuulle (13.–19. päiville). Tästä yhdeksän kuukautta eteenpäin on maaliskuu. Jeesus syntyi puoli vuotta Johanneksen jälkeen. Tämän laskutavan mukaan Jeesus olisi syntynyt siis syyskuun tienoilla.⁶¹

---

⁵⁹ Luukas kun ei kerro, missä vaiheessa Maria oli kiertoaan, emme voi olettaa tarkkaa aikaa, jolloin Maria olisi odottanut seuraavia kuukautisiaan. Emme voi olla myös varmoja, olisiko Maria muistanut tarkasti, milloin seuraavan kierron tulisi alkaa. Näin ilmoituksen ja Elisabetin luokse menemisen välillä on teoreettisesti n. 1–30 päivää.

⁶⁰ Kerronnallisesti olisi sinänsä mahdollista, että Maria oli Johanneksen syntymän aikaan läsnä. Tapausten esittäminen kronologisessa järjestyksessä ei ollut kiveen hakattua antiikin historiankirjoissa. Jos Maria oli Johanneksen syntymän aikaan läsnä, syntymä olisi siis tapahtunut hänen kolmen kuun vierailun aikana.

⁶¹ Kirkkovuodessa juhlittu 25. päivä on siis tuskin Jeesuksen virallinen syntymäpäivä. On kaksi vaihtoehtoa, joista 25. päivä juontaa juurensa. Yleensä on ajateltu, että kristinuskon tultua Rooman valtakunnan uskonnoksi, se syrjäytti joulukuussa juhlitun auringon jumalan juhlan. Näin kansalle ei olisi tarvinnut opettaa uutta ajankohtaa, vaan vanha juhla korvattiin uudella merkityksellä. Oli

Syyskuuta puoltaa myös Luukkaan muut maininnat. Jeesuksen syntymän aikaan seuduilla oli paimenia lampaineen (Luuk. 2:8). Lampaita ei paimennettu talvella. Paimenaika oli maaliskuu-marraskuu. Myöskään verollepano ei olisi ollut luontevaa kylmissä oloissa (Luuk. 2:1). Matteus ei viittaa vuodenaikaan omassa kertomuksessaan, joten kerronnallista ristiriitaa ei ole.

Syntymän jälkeiset tapahtumat: tietäjät, temppelissä käynti ja pako Egyptiin.

Matteus kertoo, että ”kun Jeesus oli syntynyt... tietäjiä tuli itäisiltä mailta Jerusalemiin” kysymään, missä uusi kuningas oli syntynyt (Matt. 2:1-2). Toisin kuin joulunäytelmissä kuvataan, tietäjät eivät tulleet saman tien kun Jeesus oli syntynyt. Matteus sanoo, että kun Jeesus oli syntynyt, tietäjät menivät Jerusalemiin kysymään Herodekselta ennustuksesta. Matteus kertoo myös, että tämä tiedustelu kesti enemmän kuin pienen hetken. Herodes olisi toki tarjonnut heille ruokaa ja keskustellut tovin, kenties päiviä, heidän kanssaan.

Seuraavaksi Matteus kertoo, että tietäjät menivät taloon ja löysivät Jeesuksen lapsen ja Marian (Matt. 2:11). Tämä jae ei missään kohdin toteuta, että tietäjät tulivat juuri kun synnytys oli tapahtunut. Se ei viittaa ollenkaan ajankohtaan. Idän tietäjät ovat voineet tulla yhtä lailla synnytyksestä seuraavana päivänä, viikkona, kuukautena tai jopa vuotena(!). Kun otamme huomioon sen, että Herodes tappoi kaikki lapset 2-vuotiaasta alaspäin ”sen mukaan, kuin hän oli aikaa tietäjiltä tarkoin tiedustellut”, on mahdollista, että Jeesus oli tämänkin ikäinen (2:16). Matteus kertoo, että Herodes kyseli tietäjiltä tähden ilmestymisen hetkeä (Matt. 2:7). Ilmestyikö tähti taivaalle, kun Jeesus syntyi? Silloin Jeesus olisi ollut jo yhtä vanha kuin tietäjien matkan ja matkalle valmistautumisen kesto. Vai ilmestyikö tähti ennakkoon, niin että tietäjät ehtisivät juuri syntymälle? Tämä kysymys jää auki. Matteus ei siis anna meille sitovaa aikamäärettä idän tietäjien tuloon. Kaikki ajankohdat ensimmäisestä päivästä toiseen ikävuoteen ovat mahdollisia Matteuksen kerronnassa. Kuinka tämä sopii Luukkaan kuvaukseen?

Luukas kertoo, että paimenet tulivat katsomaan syntynyttä Jeesus-lasta (Luuk. 2:16). Seuraavaksi Luukas mainitsee Jeesuksen ympärileikkauksen, joka

---

vain luonnollista säilyttää sama päivämäärä, mutta korvata sisältö. Toinen vaihtoehto, johon itsekin törmäsin vasta ihan hiljattain, on se, että myöhemmät kristityt tulkitsevat päivämääräksi 25. päivän. Ks. <http://www.areiopagi.fi/2013/12/onko-joulu-sittenkin-alunperin-kristillinen-juhla/> Kuitenkin raamatullisesti katsottuna syyskuu sopii Jeesuksen syntymälle parhaiten, koska se voisi sattua juutalaisen sovitusjuhlan aikaan. Muutkin kristinuskon tärkeät tapahtumat ovat osuneet juutalaisten suurien juhlien aikaan: pääsiäinen ja hellunta. Olisi vain luontevaa, että Jumala toteuttaa pelastushistoriaansa sääntäminään juhla-aikoina (tämä oli siis teologinen väite).

tapahtui kahdeksantena päivänä (Luuk. 2:21). Tämän jälkeen kerrotaan matkasta Jerusalemiin, joka tapahtui 40 päivää syntymän jälkeen (Luuk. 2:22).⁶² Olisi vain käytännöllistä, että Maria ja Joosef pysyttelivät Betlehemissä tähän asti, koska Nasaretissa käynti tuossa välissä olisi ollut hulluutta. Itse matka (120 km) kesti noin viikon yhteen suuntaan. He odottivat siis Betlehemissä. Kuitenkin Luukas kertoo, että Jerusalemissa käynnin jälkeen he palasivat Galileaan Nasaretiin (Luuk. 2:39). Kuinka sovitamme idän tietäjät ja paon Egyptiin Luukkaan tietojen kanssa?

Luukkaan mainitsemat 40 päivää eivät ole ristiriidassa idän tietäjien kanssa. He olisivat voineet käydä tuona aikana katsomassa Jeesus-lastaa, koska Matteus ei sido heidän tuloaan tiettyyn hetkeen. Kohtaamme kuitenkin ison ongelman, kun yritämme sovittaa paon Egyptiin tälle aikavälille. Maria ja Joosef eivät olisi mitenkään ehtineet käydä Egyptissä. Lastensurman ja paon Egyptiin täytyy siis tapahtua Luukkaan kohdassa 2:39: ”Ja täytettyään kaiken, mikä Herran lain mukaan oli tehtävä, he palasivat Galileaan, kaupunkiinsa Nasaretiin.” Lauseen toisen pilkun (”...tehtävä, he...”) aikana tapahtuu Matteuksen lastensurma ja pako Egyptiin.

Miksi Luukas ei mainitse näitä tapahtumia vaan kirjoittaa Jeesuksen perheen palanneen takaisin Nasaretiin? Kyse on luultavimmin kerronnallisista motiiveista. Joko Luukas on tietoisesti jättänyt nämä tradition osat pois tai hän ei ole tiennyt niistä. Jos hän on jättänyt ne pois, on vain luontevaa, että hän harppoo kerronnassaan suoraan Nasaretiin. Tähän jakeeseen sinänsä siis sisältyy Matteuksen mahdollinen 0–2 vuoden aika ennen pakoa Egyptiin.

2.4 Asuinpaikka: Nasaret vai Betlehem?

Matteus ei suoraan kerro Joosefin ja Marian alkuperäistä asuinpaikkaa. Oliko se Betlehem vai olivatko he vain siellä vierailulla Jeesuksen syntymän aikaan, kuten Luukas kirjoittaa? Matteus toteaa vain, että Jeesus syntyi Juudean Betlehemissä (Matt. 2:1). Kuitenkin Matteus näyttäisi ehkä olettavan, että Betlehem oli Jeesuksen vanhempien kotipaikka ja vasta Egyptistä paluun jälkeen he muuttivat Galileaan Nasaretiin. Joosef näyttäisi perheineen olevan palaamassa Juudeaan, mutta Arkelauksen takia menevätkin Galileaan (Matt. 2:22). Tämän perusteella voisi

---

⁶² Ks. 3. Moos. 12:2–8.

olettaa, että Matteus ajatteli Joosefin ja Marian asuneen ensiksi Betlehemissä. Tosin hän ei sano tätä suoraan.⁶³

Luukas sen sijaan sanoo selvästi, että Joosef ja Maria asuivat Nasaretissa alun perin ja menivät Betlehemiin verollepanoa varten, jonka jälkeen palasivat. Vaihtoehtoja on kaksi. Joko Matteus ei tiennyt Joosefin ja Marian Nasaretin taustasta tai hän on tahallaan jättänyt kertomatta siitä. Hänhän kertoo koko tapahtuman Joosefin näkökulmasta siinä missä Luukas kertoo Marian näkökulmasta.⁶⁴ Edellinen vaihtoehto on kuitenkin ehkä todennäköisempi, koska Matteus antaa sinänsä ymmärtää, että hänen mielestään Betlehem oli alkuperäinen asuinpaikka. Hän ei siis yksinkertaisesti tiennyt, missä Joosef ja Maria alun perin asuivat. Luukkaan olisi ollut helpompi tietää tarkemmin Jeesuksen syntymän tapahtumista ja varsinkin sitä edeltävistä tapahtumista (Luuk. 1), koska todennäköisesti hänen yksi tärkeimmistä lähteistä oli joko Maria itse tai Marian kertoma perimätieto.

2.5 Evankeliumikertomusten erot ja tradition alkuperä

Palaan siis lopuksi siihen, jota jo alussa painotin. On ehdottoman tärkeää tajuta se, että me emme voi mitata antiikin tekstejä oman aikamme standardien mukaan. Tosin olisi myös hulluutta luulla, että meidän aikamme historiankirjoitus on neutraalia tai oletusarvoltaan parempaa kuin antiikin historiankirjoitus. Kaikki tietomme antiikin historiasta tulee antiikin kirjoittajilta. Ihmisen viisaus on pysynyt samana kautta vuosituhansien. Olisi todella ylimielistä ajatella, että olisimme viisaampia, mutta toki tällainen ajattelutapa on luonnollista ihmiselle. Olenhan parempi, koska olen nyt.

Toinen virhe olisi vaatia historioitsijoilta kaikenkattavaa kuvausta tapahtumista,⁶⁵ saati tulkintavapaata kuvausta. Jokainen historiankirja on kerrottu tietystä näkökulmasta ja kattavinkaan tutkimus ei sisällä kaikkea sitä, mitä tapahtumasta voi kertoa. On siis tutkijan tai kirjoittajan vastuulla, mitä kerrotaan ja miten. Tämä yksinkertainen huomio poistaa jo lähes kaikki näennäiset ristiriidat Matteuksen ja Luukkaan väliltä. Molemmat ovat olleet osaavia kirjoittajia ja tulkitsijoita. He

---

⁶³ Matteuksen mainitsema Marian raskauden huomaaminen käy hyvin yhteen Luukkaan kertomuksen kanssa. Marian raskaus olisi huomattu helpommin, kun Maria tuli takaisin Elisabetin luota. Olisi myös ollut helppo ajatella, että hän siellä oli pettänyt Joosefia.

⁶⁴ Matteuksella enkeli ilmestyy Joosefille, Luukkaalla taas Marialle. Matteus kertoo, kuinka Joosef kampailli Marian raskauden kanssa. Lisäksi Joosef on se, joka johdattaa perheensä paikoista toiseen. Luukkaalla taas kerrotaan, kuinka Maria käsitteli tietoa raskaudestaan. Marialla on jopa oma kiitosvirsi ja Jeesuksen synnyttyä Luukas kertoo, kuinka Maria kätki ('säilöi') ja tutkiskeli kaikkea, mitä oli tapahtunut.

⁶⁵ Uusi testamentti antaa hyvin ymmärtää, että Jeesus-traditio oli todella laajaa eikä mahtuisi millään yksiin kansiin. Ks. esim. Joh. 20:30; 21:25.

ovat halunneet kertoa Jeesuksen syntymän siitä näkökulmasta, joka heijastaa heidän koko evankeliumiansa. Esimerkiksi Matteus haluaa painottaa sitä, että Jeesus toteuttaa Vanhan testamentin ennustukset: Jeesus on Kirjoituksissa luvattu Messias, Vapahtaja, joka tuo pelastuksen koko maailmalle. Tämän takia hän on halunnut korostaa Jeesuksen syntymässä hänen kuninkaallista arvoaan (tietäjien tulo ja lahjat sekä profetioiden toteutuminen). Hän myös on halunnut jo alussa kertoa, että pelastus on koko maailmalle (tietäjät olivat pakanoita).

Luukas yhtäläillä kuvaa Jeesuksen koko maailman Messiaaksi. Luukas kuitenkin painottaa eri näkökulmia. Yksi esimerkki on Jeesus köyhien ystävänä. Tämän takia Luukas on halunnut sisällyttää evankeliumiinsa kertomuksen paimenista. Jeesus syntyi köyhien keskelle.

Matteuksen ja Luukkaan syntymäkertomuksissa on silti todella paljon yhteistä. Jo tämä todistaa siitä, että he käyttivät heitä edeltävää perimätietoa. Tätä vahvistavat yllä tutkimamme kertomusten osat, jotka kuvaavat Jeesuksen ajan Palestiinaa tarkasti. Mistä traditio Jeesuksen syntymästä on siis saanut alkunsa? Tiedämme, että silminnäkijöitä oli elossa evankeliumeiden kirjoittamiseen asti ja että traditiota kontrolloitiin. Kertomuksella Jeesuksen syntymästä on täytynyt olla vankka asema jo evankelistojen aikaan, koska he eivät olisi voineet esitellä lukijoilleen tyhjästä keksittyä traditiota tai ristiriitaista tietoa jo tunnetun tradition kanssa. Loogisin vaihtoehto tradition alkuperälle olisi Jeesuksen perhe, hänen vanhempansa ja sisarukset. Marialla ja Jeesuksen veljillä oli iso rooli alkukristittyjen parissa (Ap.t. 1:14; 1. Kor. 9:5; myös Mark. 6:3⁶⁶). Uudessa testamentissa on kahden veljen kirjeet (Jaakobin ja Juudaan). Jeesuksen yhdestä veljestä, Jaakobista, tuli jopa Jerusalemin seurakunnan johtaja (Gal. 1:19; 2:9; Ap.t. 15:13). Jos kertomukset Jeesuksen syntymästä olisivat olleet valheita, olisiko yksikään heistä antanut tällaisen valheen levitä? Kaiken lisäksi Jeesuksen syntymä sisältää erittäin häpeällisen yksityiskohdan, jota on todella vaikea selittää puhtaana keksintönä. Tarkastelkaamme sitä vielä lopuksi.

2.5 Neitseestä syntyminen

Matteus ja Luukas kertovat, että Jeesus sai alkunsa ennen Joosefin ja Marian yhteen menoa. Joosef oli tämän takia valmis jättämään Marian. Jeesus ei siis ollut Joosefin lihallinen lapsi. Tätä tukevat Markuksen ja Johanneksen evankeliumit. Markus kertoo, että Jeesusta kutsuttiin kotikaupungissaan Nasaretissa Marian po-

---

⁶⁶ Se, että Jeesuksen veljet nimetään yksilöllisesti, viittaa heidän tärkeään ja tunnettuun rooliinsa alkuseurakunnan parissa.

jaksi (Mark. 6:3) Lapsi tunnistettiin aina isänsä mukaan, ei koskaan äidin. On ehdotettu, että koska Joosef oli kuollut, niin Jeesusta olisi ruvettu kutsumaan Marian pojaksi, mutta käytäntö ei mennyt näin. Jos isä kuoli, niin sitä suurempi syy olisi ollut kutsua lasta isänsä lapseksi, jotta isän nimi ja muisto säilyisivät. Nasaretissa oli ainakin joillain sellainen käsitys, että Jeesus ei ollut Joosefin oikea poika.⁶⁷ Hänen syntymässään oli jotain kummallista. Johanneksessa Jeesusta kutsutaan myös aviorikoksesta syntyneeksi (Joh. 8:41).

Kunnian ja häpeän kulttuurissa ei ole mikään pieni asia, jos arvostetun henkilön (saati Messiaan!) kerrottiin olleen avioton lapsi. Jos syntymäkertomus olisi keksittyä, evankelistojen olisi ollut helppo kirjoittaa ”ja kun Joosef ja Maria menivät yhteen, katso, Herran enkeli ilmestyi heille ja kertoi, että heille on syntyvä lapsi Pyhästä Hengestä”. Ei ole uskottavaa, että kristityt olisivat keksineet omasta Vapahtajastaan tällaisen tarinan.⁶⁸ Maria ja Joosef olivat ainoat henkilöt, joiden suusta tällainen kertomus olisi ollut uskottava. Joko he siis puhuivat totta tai valehtelivat, mutta on muistettava, että myös heidän kohdallaan vaikutti häpeän painostus: miksi he olisivat valehdelleet, että Jeesus sai alkunsa ennen yhteen menoa ja vieläpä ilman Joosefia!

Entäs itse neitseestä syntyminen? Saiko Jeesus alkunsa Pyhästä hengestä vai oliko Marialla jokin intohimoinen suhde toisen miehen kanssa vai raiskattiinko hänet, kuten paljon myöhäisempi rabbiininen perimätieto kertoo (roomalainen sotilas olisi ottanut hänet väkisin). Olisi toki luonnollista, että Maria keksi tarinan Pyhästä hengestä myöhemmin, kun Jeesus oli aloittanut julkisen uransa ja kansa ihaili häntä. Yleensä onkin ehdotettu, että kristityt olisivat keksineet neitseestä syntymisen antiikin muiden sankarimyyttien perusteella. Monet sankariolennot saivat alkunsa, kun jumalat yhtyivät ihmisnaisiin. Tämä on ollut yleisin perustelu sille, että neitseestä syntyminen on vain myöhäisempi keksintö. Alkukristityt pitivät Jeesusta sankarina ja sankareille oli antiikissa yleistä keksiä jumalalliset syntymätarinat. Kuitenkin Jeesuksen syntymässä on kaksi todella suurta eroa: Jumala ei konkreettisesti harrastanut seksiä Marian kanssa kuten antiikin taruissa aina tapahtui, ja Maria synnytti neitsyenä toisin kuin antiikin taruissa. Niissä neidot olivat menettäneet neitsyytensä viimeistään kun jumalolento yhtyi heihin.⁶⁹ Nämä

---

⁶⁷ Monet todennäköisesti luulivat, että Jeesus oli Joosefin poika. Ainakin Luukas antaa ymmärtää näin (Luuk. 3:23).

⁶⁸ <http://eksegeesi.blogspot.fi/search/label/neitseest%C3%A4syntyminen>.

⁶⁹ Yhtenä poikkeuksena on tarina Perseuksesta. Siitäkin on eri versioita. Joko ihminen saattaa Perseuksen äidin raskaaksi (eli ei neitsyt!) tai Zeus saa hänet raskaaksi. Näissäkin tarinoissa puhutaan siitä, kuinka Zeus ihastuu Perseuksen äitiin (eli seksuaalisuudesta kyse) ja laskeutuu hänen

ovat liian merkittäviä eroja, jotta Jeesuksen syntymä olisi verrannollinen näihin myytteihin.⁷⁰ Lisäksi on erittäin tärkeä muistaa, että Maria ja alkukristityt olivat juutalaisia. He uskoivat oman Jumalansa – maailman ainoan Jumalan – pelastushistorian vihdoin tulleen täyttymykseensä. Messias oli tullut maailmaan, ja he elivät itse sitä aikaa, kun Jumala oli täyttänyt lupauksensa! Jos joku olisi tuonut tähän yhtälöön pakanamyyttejä⁷¹, häntä ei olisi uskottu alkuunkaan. Hänen ei olisi annettu puhua lausettaan loppuun.

Ainoat verrannolliset tapaukset Jeesuksen syntymälle löytyvät Vanhasta testamentista. Siellä Jumala teki monta raskausihmettä, mutta nämäkin ovat täysin erilaisia Jeesuksen syntymän kanssa.⁷² Vanhassa testamentissa kyse oli aina hedelmättömistä ihmisistä, jotka lopulta saivat lapsen, kuitenkin yhdynnän jälkeen. Tosin yksi pseudepigrafinen teos kertoo naisesta, joka sai lapsen ilman yhdyntää. Kyseessä on Melkisedekin syntymä (2. Eenok. 71:1–23)⁷³. Hänen äitinsä oli steriili ja vanhalla iällä. Juuri kun hänen kuolemansa koitti, hänen kohdustaan syntyi Melkisedek. Melkisedek oli syntyessään jo kolmen vuoden ikäinen ja puhui saman tien. Jeesus oli sen sijaan normaali vastasyntynyt. Toinen Eenokin kirja on myös ensimmäiseltä vuosisadalta. Ei ole varmuutta oliko sen ja evankeliumeiden välillä vaikutussuhdetta. Luultavasti ei. Eenokin kirjan kohta on tuskin kristittyjen tekoa, koska he eivät olisi keksineet moista yhtäläisyyttä toiselle kuin Messiaalle. Toisaalta on muistettava, että kristityt tuskin olisivat kopioineet tarinaa Messiaalleen. Toisen Eenokin kirjan kohdalla kyse on tarinasta, joka kirjoitettiin vasta tuhansia vuosia jälkeempinä, kun taas Jeesuksen kohdalla kyse oli vain vuosikymmenien takaisesta tapahtumasta, josta vielä oli eläviä silminnäkijöitä elossa.

---

ylleen katon läpi kultasateena yhtyäkseen häneen ([Apollodoros Bibliothek](#) 2.4.1; Henrikson Alf, *Antiikin tarinoita* 1–2 s. 287). Justinos Marttyyri, joka kertoo tästä (1A5), sanoo erikseen, että toisin kuin pakanamyyteillä, Marian kohdalla kyse ei ollut seksuaalisesta tapauksesta (1A33:6; 1A53:2)!

⁷⁰ <http://eksegeesi.blogspot.fi/search/label/neitseest%C3%A4syntyminen>.

⁷¹ Eli ei-juutalaisia taruja, myyttejä, oppeja tms.

⁷² Kertoivatko Joosef ja Maria Pyhästä hengestä kaikille, vai sanoivatko he Jeesuksen olevan Joosefin poika? Eikö enkelien ilmoitukset (olettaen, että he kokivat sellaisia, oli se sitten harhaa tai ei) ja jopa idän tietäjien käynnit olisivat toimineet rohkaisuina kertomaan tästä ihmeestä? Valitettavasti ei. He olisivat tuskin väittäneet alussa syntymää ihmeeksi. Sehän olisi ollut muiden korvissa Jumalan pilkkaa. Kaikki muut Raamatun kertomat raskausihmeet saivat alkunsa yhdynnästä. Jeesuksen syntymä oli siis jotain ennenkuulumatonta, eivätkä Joosef ja Maria varmasti olisi kertoneet julkisesti siitä ennen Jeesuksen maineen leviämistä.

⁷³ En löytänyt tähän hätään tekstiä. Joudutte tyytymään audioon.

<https://www.youtube.com/watch?v=ZheMjdOf1rw>

<https://www.youtube.com/watch?v=ekXC9KWS4yU> kohta on edellisen lopusta ja jälkimmäisen alusta.

Argumentti, että Jeesuksen syntymäkertomus olisi keksitty verrannollisista Vanhan testamentin kertomuksista tai antiikin taruista, ei ole siis kovin pätevä.⁷⁴ Kertomus Pyhästä hengestä sikiämisestä juontaa juurensa todennäköisimmin Mariaan asti. Taas on siis kyse vain lukijan maailmankatsomuksesta. Jos ihmeitä ei tapahdu, Maria oli avionrikkoja. Kuitenkin syntymäkertomuksen historiallisuus pysyy luotettavana, vaikka näin olisikin. Pelkästään raskauden syy on eri. Pyhä henki raskauden alkuna on kuitenkin todella erikoinen ja ennenkuulumaton asia. Olisiko Maria voinut keksiä tällaista itse (edes Melkisedekin tarinassa ei mainita Jumalan henkeä)? Nimittäin ylösnousemuskokemukset vakuuttivat Jeesuksen seuraajat siitä, että Jeesus todella oli se, jonka hän oli sanonut olevansa. Siihen ei olisi enää tarvittu keksiä neitseestä syntymistä tueksi!

Uuden testamentin eri tekstit antavat tukea sille, että traditio Pyhästä hengestä sikiämisestä oli todella varhainen ja laajalti tiedossa. Niin Paavali, Markus kuin Johannes kaikki puhuvat Jeesuksen pre-eksistenssistä (Joh. 1:1, 14, 8:58–59; Ef. 1:4; Kol. 1:15; Heb. 1:2; Mark. 14:61–62). Jeesuksen ajateltiin siis olleen olemassa ennen maailman luomista. Tällainen käsitys ei olisi voinut syntyä pelkästään ylösnousemuskokemusten seurauksena, vaan siihen tarvittiin edes jonkinlainen Jeesuksen oma todistus asiasta (jotka olivat yleensä siis viittauksia ja vertauksia), mutta tärkeää on huomata, että sitä olisi selvästi vahvistanut perimätieto Pyhästä hengestä sikiämisestä.

3 Yhteenveto

Tämän kirjoitelman sivumäärä venyi odotettua paljon pidemmäksi, selvästi yli inhimillisen sietokyvyn, ja olen siitä erittäin pahoillani. Varsinkin näin joulun alla kun lomamatkat alkavat ja olisi paljon parempaakin tekemistä. Kunnioitettu olkoot kuitenkin sinä, joka tähän asti olet jaksanut scrollailla alaspäin ja vieläpä lukien samalla! Yritän nyt napakasti koota yhteen kaiken tutkimamme.

Lähdin siitä oletuksesta, että yliluonnollista ei ole. Pyrin siis tarkastelemaan syntymäkertomusten historiallisuutta puhtaasti metodologisen naturalismin silmin. Kun tutkimme kertomusten eri osia, huomasimme, että jokainen kertomuksen osa ja yksityiskohta (lukuun ottamatta siis yliluonnollista) sopivat Jeesuksen ajan Palestiinaan. Tämän mukaan evankeliumeiden kirjoittajat ovat olleet Jeesuksen aikalaisia. Matteuksella ja Luukkaalla on toki eroja, mutta nämä johtuvat puhtaasti siitä, että he ovat halunneet painottaa eri asioita Jeesuksen syntymässä (kuten ko-

---

⁷⁴ <http://eksegeesi.blogspot.fi/search/label/neitseest%C3%A4syntyminen>.

ko evankeliumeissaan). Lisäksi he eivät ole välttämättä tienneet kaikkea samaa traditiota, jonka toinen on tiennyt. Kumpikin on myös ymmärtänyt sen, etteivät he voi sisällyttää kaikkea Jeesus-traditiota yksin kansiin. Suuret yhtäläisyydet Matteuksella ja Luukkaalla todistavatkin siitä, että syntymäkertomus on evankelista aikalaisempaa perimätietoa.

Syntymäkertomus sisältää suuren häpeän leiman: Jeesus oli avioton lapsi. Alkukristityt eivät olisi keksineet tällaista tarinaa Messiaastaan. Vain Joosef ja Maria olisivat voineet uskottavasti kertoa siitä. He tuskin olisivat myöskään keksineet kertomusta Vanhan testamentin raskausihmeistä tai pakanatarujen sankarimyyteistä. Heillä on luultavimmin ollut jokin selittämätön kokemus, jonka takia he kertoivat sen, mitä kertoivat. Huomattakoon, että ihminen voi kokea vaikka minkälaista, vaikka todellisuus ei sitä vastaisi. Pyhästä hengestä sikiäminen on voinut olla *heille* totisinta totta!⁷⁵

Summatkaamme siis metodologisen naturalismin mukaan se, mitä tapahtui: Maria tuli raskaaksi joko pettämisen tai raiskauksen takia ennen Joosefin kanssa yhteen menoa. Joosef meinasi jättää Marian, mutta rakkaudesta pysyi hänen rinnallaan. Kuitenkin Nasaretissa Jeesuksen ajateltiin olleen Marian avioton lapsi. Perhe asui luultavimmin Nasaretissa ja menivät verollepanon tai vastaavan takia Betlehemiin, jossa Jeesus syntyi. Idän tietäjät tulivat käymään heidän luonaan nähtyään tähden ja kertoivat Herodeksen aikeista. Joosef ja Maria pakenivat Jeesus-lapsen kanssa Egyptiin ja tulivat sieltä Herodeksen kuoltua takaisin, mutta eivät uskaltaneet mennä Nasaretiin Juudean kautta. Kertomuksen Pyhästä hengestä he (tai pelkästään Maria) saivat päähänsä joko itse syntymän ympärillä tai Jeesuksen alettua toimintansa. Ehkä Maria koki raskautensa olleen ”ihme” ja sai Joosefin tästä vakuuttuneeksi tai sitten Maria näki oman poikansa saavan suurta suosiota ja tekevän suuria tekoja kansan keskuudessa ja tulkitse poikansa syntymän sen valossa. Neitseestä syntyminen on kuitenkin niin uniikki tapaus ja vailla varsinaista vertailukohdetta, että Marialla on luultavimmin täytynyt olla jokin ihmeellinen kokemus, joka synnytti moisen ajatuksen. Hän tuskin olisi keksinyt sitä muista taruista ja pelkän pohdiskelun tuloksena.

Kuten huomaamme, kertomus Jeesuksen syntymästä on uskottava. En sano, että esitykseni asiasta olisi varmasti totta. Historiantutkijat eivät koskaan voi puhua 100 % totuudesta vaan todennäköisyyksistä. Siksi sanonkin, että evanke-

---

⁷⁵ Aivan kuten Jeesuksen ylösnousemusilmestykset olivat totisinta totta opetuslapsille ja muille Jeesuksen seuraajille. Eivät he olisi olleet valmiita marttyyrikuolemiin, ellei heillä olisi ollut jokin todella vankka ja suuri kokemus uskonsa pohjalla.

liumeiden kuvaus Jeesuksen syntymästä on historiallisesti uskottava. Yksikään ei voi väittää, että koska kertomus Jeesuksen syntymästä sisältää yliluonnollista ainesta, se olisi kokonaan epähistoriallinen.⁷⁶ Pikemminkin voidaan väitellä siitä, onko itse yliluonnollinen mahdollista, mutta se ei ole tämän tekstin tarkoitus. Mutta rohkaisen kaikkia tutkimaan tarkkaan omaa Raamattuaan, jos sellainen löytyy hyllystä, tuolinjalan alta tai vaikka sätkäpaperitarvikkeiden joukosta⁷⁷. Olen täysin samaa mieltä sen suhteen, että yliluonnolliseen ei tule uskoa ilman hyviä perusteita. Usko ei ole sokeaa uskoa, vaan tiettyjen faktojen hyväksymistä todisteiden perusteella ja niihin uskomista omista vaihtelevista mielialoista riippumatta (C.S. Lewis). Olen mielestäni esittänyt hyviä argumentteja evankeliumeiden historiallisuudelle ja jopa myös itse yliluonnollisen aineksen historiallisuudelle – neitseestä syntymistä ei ole ”varastettu” muista myyteistä, vaan se on uniikki tapaus ja tuskin tyhjästä keksittyä. Taustalla on luultavimmin ollut jokin voimakas kokemus (kuten Jeesuksen ylösnousemusilmestysten kanssa). Kysymys kuuluu-kin, oliko kyseessä objektiivinen vai subjektiivinen kokemus – eli todellinen vai harha?

Jokainen siis pohtikoon ja punnitkoon argumentit ja päätykööt siihen, mihin sydän ja järki johdattavat, niin Raamattukin opettaa: ”Emmehän me, silloin kun saatoimme teidän tietoonne Herramme Jeesuksen Kristuksen voiman ja tulemisen, olleet lähteneet seuraamaan mitään ovelasti sepitettyjä taruja, vaan olimme omin silmin saaneet nähdä hänen jumalallisen suuruutensa” (2. Piet. 1:16). Tässä hengessä päätän tämän kirjoitelman seuraaviin sanoihin: Luuk. 2:11; Joh. 3:17; 1. Kor. 13:13.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet ja apuneuvot

Flavius Josefus

- The Complete Works of Josephus. Whiston, William & Maier, Paul L Grand Rapids, MI: Kregel. 1999.

Raamattu

- Pyhä Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos.

---

⁷⁶ Jos pitäisimme kaikkia tekstejä epähistoriallisina, jotka sisältävät yliluonnollista ainesta, meillä olisi tuskin mitään tietoa historiasta! Antiikin historioitsijat kertovat ihmeistä suurmiesten elämisessä. Pitäisikö siis todeta, että tietyt Rooman keisarit eivät koskaan olleet olemassa, koska heidän elämässään kerrotaan ihmeistä? Toki tämä on kärjistetty pointti, mutta ymmärrätte mitä tarkoitan.

⁷⁷ Kyllä, tunne pisto sydämessäsi juuri sinä, jota tarkoitan. Tiedät kyllä.

- Pyhä Raamattu. Vanhatestamenti: XI yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomennos. Uusi testamentti: XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1938 käytäntöön ottama suomennos.

Tacitus

- Tacitus. The Annals of Imperial Rome. Grant, M. Penguin books: London. 1956.

Talmud (vain tutkimuskirjallisuuden kautta)

- The Talmud of the Land of Israel: A Preliminary Translation and Explanation. Jacob Neusner, 42 vols. Chicago: The University of Chicago Press. 1981–1993.
- The Babylonian Talmud. Translated into English with Notes, Glossary and Indices under the Editorship of Rabbi Dr. I. Epstein. London: The Soncino Press. 1935–1952.

<http://classics.mit.edu/Augustus/deeds.html#71>

Kirjallisuus⁷⁸

Bailey, Kenneth E.

2008 Jeesus Lähi-idän asukkaan silmin. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

France, R.T

2011 The Birth of Jesus. – Handbook for the Study of the Historical Jesus. Leiden: Brill. 2361–2382.

Howard, J.R. (toim.)

2013 The Holman Apologetics Commentary on the Bible. The Gospels and Acts. USA: B & H Publishing Group.

<http://www.comereason.org/roman-census.asp>

<https://www.youtube.com/watch?v=s5kJuTkUo0w>

http://www.enduringword.com/library_commentaries.htm

<http://eksegeesi.blogspot.fi/search/label/neitseest%C3%A4syntyminen>

---

⁷⁸ Tässä ovat pääasialliset kirjallisuuslähteet, joita käytin Jeesuksen syntymästä. Kirjallisuus, joka käsittelee yleisemmin Jeesus-tradition tutkimusta, on esitetty alaviitteessä 14.